

Semioottinen analyysi hyvinvoinnista kotitalouden toiminnan tavoitteena Lassi ja Leevi -sarjakuvissa

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteellinen tiedekunta
Kotitalousopettajan opintosuunta
Pro gradu -tutkielma
Kotitaloustiede
Marraskuu 2020
Heidi Andlin

Ohjaajat: Vuokko Jarva,
Mari Niva

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta		
Tekijä - Författare - Author Heidi Andlin		
Työn nimi - Arbetets titel Semioottinen analyysi hyvinvoinnista kotitalouden toiminnan tavoitteena Lassi ja Leevi -sarjakuvissa		
Title A semiotic analysis of well-being as a goal of household activities in the comic series Calvin and Hobbes		
Oppiaine - Läroämne - Subject Kotitaloustiede		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Vuokko Jarva, Mari Niva	Aika - Datum - Month and year Marraskuu 2020	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 55 s + 4 liites.
Tiivistelmä - Referat - Abstract Tiivistelmä - Referat – Abstract <i>Tavoitteet.</i> Tämän tutkimuksen tarkoitus oli tutkia miten kotitalouden toiminnan tavoite; hyvinvointi, ilmenee Lassi ja Leevi -sarjakuvassa. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä tarkasteltiin kotitalouden toimintaa ja hyvinvointiteorioita sekä sarjakuvaa osana kulttuuria. Tutkimusongelma jäseneltiin Allardtin hyvinvointiteorian osa-alueiden mukaan: elintason, yhteisyyssuhteiden ja itsensä toteuttamisen muotojen avulla. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että populaarikulttuurin voidaan nähdä sekä heijastavan maailmaa että aktiivisesti vaikuttavan maailmaa ja itseämme koskevien käsitysten muotoutumisessa. Kotitalouden toimintaa käsittelevät mielikuvat ovat osa näitä prosesseja. <i>Menetelmät.</i> Tutkimuksen aineisto koostui Bill Wattersonin tekemistä Lassi ja Leevi sarjakuvista. Aluksi aineisto rajattiin tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä esitetyn kotitalousnäkemyksen mukaan. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla aineisto teemoiteltiin ja rajattiin edelleen. Teemat risti-aulukoiitiin Allardtin hyvinvoinnin osatekijöiden mukaan. Tutkimuksen aineisto koostui 26 stripistä. Sarjakuvakerronnan analysointi suoritettiin vielä kahden semiotiikan rinnakkaisen tradition avulla. Pragmaattista traditiota edustavan Peircen merkin ja kohteen suhteen analyysin avulla saatiin stripeistä esiin kotitalouden toimintaa kuvaavia ikoneita, indeksejä ja symboleja. Strukturalistista semiotiikkaa edustavan Greimasin aktanttimallin avulla analysoitiin sarjakuvastripeissä esiintyvää kuvallista ja sanallista tarinaa. <i>Tulokset ja johtopäätökset.</i> Elintasaan liittyvä kotityö nähtiin sarjakuvan lapsen silmin ärsyttävänä, pitkästyttävänä tai välteltävänä pakkona. Toisaalta kotityöt edustivat huolenpitoa ja rakkautta. Kotityöt olivat pääasiassa sarjakuvaperheen äidin vastuulla niin, että äidistä tekemässä kotitöitä tuli ikoni ja symboli kotityön merkille. Sarjakuvassa käsiteltiin arkisten asioiden lisäksi subjektiivisia elämänlaadun kysymyksiä. Tarinoista löytyi kuvauksia siitä, kuinka läheisten tuki auttoi sarjakuvan lasta käsittelemään vaikeita asioita ja kasvamaan ihmisenä. Sarjakuvaperheen jäsenet kaipasivat omaa ja yhteistä aikaa sekä arvostusta, mutta eivät sitä aina saaneet. Sarjakuvaperhe voitiin määritellä eri perhekäsitysten avulla. Elintason ulottuvuutta tarkasteltaessa perhe edusti familistista perhekäsitystä. Yhteisyyssuhteita kuvattaessa perhe toimi sen sijaan tiimiperheenä. Itsensä toteuttamisen muotojen ilmenemistä luonnehti vielä individualistinen perhekäsitys. Tämän tutkimuksen johtopäätöksenä on, että sarjakuvastripeistä kuvastuu kotityö hyvinvoinnin tuottajana sekä eri hyvinvoinnin osa-alueet kattava välittämisen ilmapiiri.		

Avainsanat - Nyckelord Kotitalouden toiminta, hyvinvointi, Allardt, sarjakuvat, semiotiikka, Peirce, Greimas
Keywords Household activities, well-being, Allardt, comics, semiotics, Peirce, Greimas
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Heidi Andlin		
Työn nimi - Arbetets titel Semioottinen analyysi hyvinvoinnista kotitalouden toiminnan tavoitteena Lassi ja Leevi - sarjakuvissa		
Title A semiotic analysis of well-being as a goal of household activities in the comic series Calvin and Hobbes		
Oppiaine - Läroämne - Subject Home economics		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Vuokko Jarva, Mari Niva	Aika - Datum - Month and year November 2020	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 55 pp. + 4 appendices
<p>Tiivistelmä - Referat - Abstract</p> <p><i>Objectives.</i> The aim of this study was to investigate how the goal of household activities; well-being, manifests itself in the comic series Calvin and Hobbes. The theoretical framework of the study examined the function of the household, well-being theories, and comics as part of culture. The research problems were structured using the components of Allardt's well-being theory: living standards, community relationships, and forms of self-realization. Previous research has shown that popular culture can be seen both as reflecting the world and as actively influencing the formation of perceptions of the world and ourselves. Perceptions of household activities are part of these processes.</p> <p><i>Methods.</i> The material for the study consisted of Calvin and Hobbes, comics by Bill Watterson. Initially, the data was reduced according to the household view presented in the theoretical framework of the study. With the help of theory-driven content analysis, the material was further themed and delimited. The themes were cross tabulated with the components of Allardt's well-being theory. The study material consisted of 26 strips. The analysis of comic narrative was performed using two parallel traditions of semiotics. An analysis by Peirce of the relationship of signs and objects, which represents pragmatic tradition, aided in revealing icons, indices, and symbols describing household activities from the strips. Using the actant model of Greimas, representing structuralist semiotics, the pictorial and verbal story presented in the comic strips was analyzed.</p> <p><i>Results and conclusions.</i> Housework related to living standards was seen in the cartoon child's eyes as annoying, boring, or to be avoided. On the other hand, housework represented care and love. Housework was mainly the responsibility of the mother of the cartoon family, so that the mother doing housework became an icon and a symbol of housework. In addition to everyday issues, the comic dealt with subjective matters of quality of life. Great stories were found in the cartoons about how the support of loved ones helped the child deal with difficult things and grow as a person. The members of the cartoon family longed for their own and shared time, as well as being valued, but these needs were not always met. The cartoon family could be defined using different family concepts. Looking at the standard of living, the family represented a familistic concept of the family. When describing relationships, the family instead acted as a team family. The manifestation of forms of self-realization was further characterized by an individualistic concept of the family. The conclusion of this study is that the comic series reflects housework as a producer of well-being, and an atmosphere of caring that covers all the areas of well-being</p>		
Avainsanat - Nyckelord Kotitalouden toiminta, hyvinvointi, Allardt, sarjakuvat, semiotiikka, Peirce, Greimas		

Keywords

Household activities, well-being, Allardt, comics, semiotics, Peirce, Greimas

Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited

Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)

Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information

Sisälllys

1 JOHDANTO	1
2 PERHE- JA KOTITALOUSKÄSITTEET SEKÄ KOTITALOUDEN TEOREETTISTA TARKASTELUA	3
2.1 Perhe- ja kotitalouskäsitteet	3
2.2 Kotitalouskäsitteen tarkastelua tieteenalan ja hyvinvoinnin näkökulmasta	5
3 HYVINVOINTI TARVETEORIOIDEN NÄKÖKULMASTA	9
3.1 Arvot	9
3.2 Maslow'n tarvehierarkia.....	10
3.3 Doyalin ja Goughin hyvinvointiteoria	11
3.4 Hyvinvoinnin ulottuvuudet, Allardtin hyvinvointikäsite.....	12
4 SARJAKUVA OSANA KULTTUURIA	16
4.1 Sarjakuvan historiaa.....	16
4.2 Perhesarjakuvat ja stereotypiat sarjakuvissa.....	19
5 SEMIOTIIKKA TEOREETTISENA PERINTEENÄ JA TÄMÄN TUTKIMUKSEN METHODISENA VIITEKEHYKSENÄ.....	21
5.1 Strukturalistinen näkemys merkeistä	22
5.2 Pragmaattinen merkkikäsite	25
5.3 Jälkistrukturalismi.....	27
5.4 Sarjakuvailmaisun tutkimus semioottisesta näkökulmasta.....	28
6 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYS	31
7 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN.....	33
7.1 Laadullinen tutkimus	33
7.2 Tutkimuksen aineisto	34
7.3 Sisällönanalyysi	35
7.4 Aineiston semioottinen analyysi	39
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET	43
9 LUOTETTAVUUSTARKASTELU	49
LÄHTEET	56
LIITE 1. KUVAT I-III	61

LIITE 2. AINEISTOKORPUS	63
LIITE 3 AINEISTOKORPUKSEN LUOKITTELU	64

Kuvat:

- Kuva 1. Arjen hallinta -käsitteen laadullinen sisältö (Haverinen 1996, 179)
- Kuva 2. Myyttinen aktanttimalli (Greimas 1980,206)
- Kuva 3. Esimerkki aktanteista, strippi A83 (Watterson 1996a, 251)
- Kuva 4. Pragmaattinen merkkikäsitteys (Veivo & Huttunen 1999,41) ja merkin toiminnan aspektit, (Veivo & Huttunen 1999, 47)
- Kuva 5. Esimerkkejä ikonista, indeksistä ja symbolista strippi A1 (Watterson 196, 19)
- Kuva 6. Puhekuplan muoto juonen ilmentäjänä.
- Kuva 7. Tutkimuksen viitekehys
- Kuva 8. Hyvinvoinnin ulottuvuuden elintaso, osatekijään tulot kuuluva strippi C5. (Watterson 1996 c, 7)
- Kuva 9. Hyvinvoinnin ulottuvuuteen yhteisyyssuhteet osatekijään perhesuhteet kuuluva strippi B8. (Watterson 1996 b, 40)
- Kuva 10. Hyvinvoinnin ulottuvuuteen itsensä toteuttamisen muodot, osatekijään arvonto kuuluva strippi. A42 (Watterson 1996a139)

Taulukot:

- Taulukko 1. Perusaktantit, myyttinen aktanttimalli (Greimas 1980 201–206)
- Taulukko 2. Aineiston luokittelu hyvinvoinnin osatekijöiden, teemojen ja asiasanojen avulla.
- Taulukko 3. Semioottinen analyysi kuvasta 8.
- Taulukko 4. Semioottinen analyysi kuvasta 9.
- Taulukko 5. Semioottinen analyysi kuvasta 10.

Kuvat LIITE 1.

- Kuva i. Strippi, Äidin valmistama ruoka ei kelpaa (Watterson 1997. Lassi ja Leevi juhla kirja. Tampere: Semic)
- Kuva ii. Bayeux, seinävaate (Gettyimages.com)
- Kuva iii. YellowKid (https://www.comicbookreligion.com/img/y/e/Yellow_Kid.jpg)
- Kuva ii. Stereotypiat sarjakuvassa Rip Kirby HS 25.8.2020

1 Johdanto

Kotitaloustieteen keskeinen tutkimuskohde on kotitalouden toiminta ja konkreettinen arjen sisältö. Tavallista ja arkista elämää arvostetaan kaiken toiminnan perustana. (Sekki 2018, 63) Kotitalouden toiminnan päämääränä on kotitalouden jäsenten tarpeiden tyydyttäminen ja hyvän elämän tavoittelu. (Haverinen 1996, 62) Tämän työn tarkoitus on tutkia sitä, miten toiminnan tavoite hyvinvointi, kuvastuu Lassi ja Leevi -sarjakuvassa. Hyvinvointia tarkastellaan tässä työssä tarvekäsitteen avulla ja tarpeet luokitellaan Erik Allardtin esittämien kolmen hyvinvoinnin ulottuvuuden avulla. Tutkimuksen aineistona on sarjakuvia, jotka kuvaavat arkielämää. Tätä arkista toimintaa verrataan Allardtin hyvinvointiteoriassansa esittämiin seuraaviin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin: elintaso, yhteisyyssuhteet ja itsensä toteuttamisen muodot. (Allardt 1976, 38)

Tässä työssä tutkimusaineistona on kuvitteellinen sarjakuvaperhe ja perheen kuusivuotias poika Lassi. Bill Wattersonin luomassa Lassi ja Leevi -sarjakuvassa kiehtoo lämpimän huumorin lisäksi tilanteiden tuttuus. Esimerkiksi liitteessä 1 on strippi, jossa sarjakuvan äidin turhautumiseen on helppo samaistua, kun hänen vaivalla valmistamansa hieman erilainen ruoka ei kelpaa (liite 1. kuva i). Yksi tämän tutkimuksen mielenkiintoisista haasteista on yhdistää henkilökohtainen tapa lukea sarjakuvia teoreettiseen tarkasteluun ja empiiriseen analyysiin.

Taiteen luomat mielikuvat voivat vaikuttaa tapaamme toimia (Suoranta 2018, 265). Runoilijat ja taidemaalarit ovat kauan vaikuttaneet kuvaamme Suomesta. Runebergin, Töpeliusen ja Gallen-Kallelan Suomessa maamme esitetään jylhänä ja metsäisenä, erilaisena kuin esimerkiksi italialaisissa maalauksissa, jossa kuvataan rakennuksia ja ihmisiä. (Lukkarinen 2002, 18) Sarjakuvat kuvaavat elämää, ja voivat peilata aikakauttansa. Tutkimalla karikatyyreja ja stereotypioita on mahdollista saada näkyviin kulttuureissa vallitsevia ennakkoluuloja ja arvoasetelmia. Sarjakuvissa olevan huumorin avulla voidaan myös pönkittää vallitsevia arvoja ja ideologioita, jolloin Oscar Wildeä lainaten elämä jäljittelee taidetta (Herkman 1998, 11) (Wilde & Murray 2000, 228). Tutkimusten mukaan perheet ja kotitaloudet ovat muutoksessa. Perheet moninaistuvat ja työn ja kodin yhteensovittaminen nyky-yhteiskunnassa koetaan ajoittain haasteelliseksi. (Korvela & Tuomi-

Gröhn 2014, 13) Tutkimuksen aineistona käytetty Lassi ja Leevi -sarjakuva on tehty 18.11.1985-31.12.1994 ja se ilmestyy edelleen esimerkiksi Helsingin sanomissa. On mielenkiintoista nähdä, löytyykö tästä sarjakuvasta yhteneväisyyksiä tämänpäiväiseen suomalaiseseen kotitalouteen.

Tutkimuksessa on yhdeksän lukua. Luvussa 2 esitellään perhe ja kotitalouskäsitteet, sekä tarkastellaan kotitalouden toiminnan teoreettista taustaa. Seuraavaksi luvussa 3 käsitellään Abraham Maslow'n, Erik Allardtin ja Len Doyalin & Ian Goughin tarveteorioita, joista yksityiskohtaisemmin tarkastellaan Allardtin esittämiä hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Luvussa 4 kuvataan sarjakuvaa osana kulttuuria. Luvussa 5 tutustutaan semiotiikkaan tieteenalana sekä tarkastellaan tässä tutkimuksessa käytetyn semioottisen analyysin teoreettista taustaa. Tutkimuskysymys asetetaan luvussa 6. Seuraavassa luvussa 7 esitellään tutkimuksen aineisto, aineiston rajausta sekä miten aineisto analysoitiin sisällönanalyysin ja semioottisen analyysin avulla. Luvussa 8 kootaan semioottisen analyysin hyvinvointiteoreettinen tulkinta tuloksiksi. Luku 9 sisältää luotettavuustarkastelun. Lopuksi luvussa 10 palataan johdannossa esitettyyn lähtökohtaan, jossa yhdistyy kotitalous, hyvinvointi ja sarjakuvat ja pohditaan tutkimustulosten merkittävyyttä sekä jatkotutkimusaiheita.

2 Perhe- ja kotitalouskäsitteet sekä kotitalouden teoreettista tarkastelua

Tässä luvussa avataan aluksi kotitalous- ja perhekäsitteitä. Sen jälkeen tarkastellaan kotitalouskäsitettä tieteenalan kannalta, erilaisia kotitalouden toiminnan teoreettisia malleja ja sitä mikä merkitys kotitaloudella on hyvinvoinnin saavuttamiseen. Teoreettinen lähestymistapa kotitalouteen toimii viitekehyksenä tässä tutkimuksessa, jossa kotitalouden toimintaa tarkastellaan tarpeiden näkökulmasta. Tavoitteena on tutkia sarjakuvaperheen arkea, vuorovaikutusta ja kotitöiden tekemistä. Eli työssä tutkitaan sitä arkea, joka koetaan kotitalouden näkökulmasta arvokkaaksi.

2.1 Perhe- ja kotitalouskäsitteet

Jokaisella on oma käsitys perheestä. Ihminen voi kuulua elämänsä aikana useampaan perheeseen ja saman perheen jäsenet voivat määrittää perheensä eri tavoin. Perheen määrittely kuitenkin on vaikeaa. Keskeiset perheen olemusta koskevat näkemykset voidaan jakaa perheen tai yksilön näkökulmia korostaviin käsityksiin. Familistinen perhekäsitys korostaa perhekeskeisyyttä, virallista avioliittoa ja suhteen kestävyyttä. Individualistinen perhekäsitys painottaa yksilöllisyyttä kulttuuria ja perheiden moninaisuuden merkitystä (Jallinoja 2014, 10) Talcot Parsonsin teoria perheen universaaliudesta. 1950-luvulta esittää ydinperheideaalin, jossa perheen tehtävänä on lasten socialisaatio (Jallinoja, 2014, 21). Sukupuoliroolien mukaan mies perheessä on asiajohtaja ja vaimo on tunnejohtaja. Ideaaliperheessä perheen poika omaksuu asiajohtajuuden ja tytär tunnejohtajuuden. Parsonsin mukaan universaalit eli yleismaailmalliset lainalaisuudet ohjaavat perheiden toimintaa (Jallinoja 2014, 25). Nykyään Parsonsin normatiiviset perhekäsitykset vaikuttavat hyvin vanhanaikaisilta ja epätasa-arvoisilta, mutta silti ydinperhemalli on iskostunut käsityksiimme ideaaliperheenä. Ironisesti sanottuna unelma onnesta on mies, vaimo, kaksi lasta, omakotitalo, kultainennoutaja ja Volvo.

Vastakkainen tapa määritellä perhettä on tutkia sitä empiirisesti, jolloin perheiden moninaisuus paljastuu. Pirjo Korvelan ja Anna Röngän mukaan perhe voidaan määritellä vain tutkimalla perheen arkea (Korvela & Rönkä 2014, 206). Noora Kaartti ja Pirjo Korvela

tutkivat keskustelupalstoilta ruuhkavuosien aika- ja perhekäsityksiä kuvaavaa puhetta. Tutkimuksessa he tulivat siihen tulokseen, että aineistosta löytyi sekä familistista että individualistista puhetta. Kiinnostavaksi aineiston teki se, että aineistosta löytyi kumpaakin edellistä perhekäsitystä yhdistävää puhetta. Puheessa, jossa ruuhkavuosien olemassaolo tiedostettiin ja osattiin ottaa vastaan, perhe ei kokenut ruuhkavuosia ongelmana. Tästä puheesta käytettiin tutkimuksessa nimitystä tiimiperhe-puhe. Tiimiperhe yhdistelee sekä familistista että individualistista perhekäsitystä ja osaa luovia näiden käsitysten välillä. Tiimiperheen vahvuuksia olivat yhteistoiminta ja yhteiset päätökset sekä se, että perhe osaa arvostaa jokaisen perheenjäsenen yksilöllisiä valintoja. Tiimiperhe osaa myös vastata yhteiskunnan muutoksiin ja muokata omaa toimintaansa niiden mukaan. (Kaartti & Korvela 2014, 162) Historioitsija John Gillisin mielestä ihmisellä on kaksi perhettä "se, jonka kuvittelemme, ja se, jota elämme" (Jallinoja 2014, 25). Tilastokeskuksen määritelmän mukaan "perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia" (Tilastokeskus, käsitteet, 2020).

Kotitalouskäsite on perhekäsitettä laajempi kokonaisuus. Kotitalous käsittää perhesuhteiden lisäksi toiminnan, jolla pyritään tyydyttämään perheenjäsenten tarpeet, tavoitteena hyvä elämä. Laaja-alaisuus ja moniulotteisuus kuvaa hyvin kotitalouden perusolemusta. Kotitaloudella on taloudellisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Kotitalouden keskeiset elementit ovat inhimilliset tekijät, ihmisen suhde lähiympäristöön, ihmisen toiminta kodin piirissä sekä kodin ja perheen vuorovaikutus yhteiskuntaan. (Turkki 1990, 5) Muita ominaispiirteitä ovat tilannesidonnaisuus, käytännönläheisyys ja ongelmakeskeisyys. (Turkki 1990, 85) Tilastokeskuksen mukaan kotitalouden muodostavat kaikki, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä, tai jotka muuten käyttävät yhdessä tulojaan (Tilastokeskus, käsitteet, 2020). Eli perheeseen kuuluva opiskelija ei Tilastokeskuksen mukaan välttämättä kuulu kotitalouteen. Todellisuudessa henkinen ja taloudellinen tuki jatkuu useimmiten myös kotoa pois muuttamisen jälkeen.

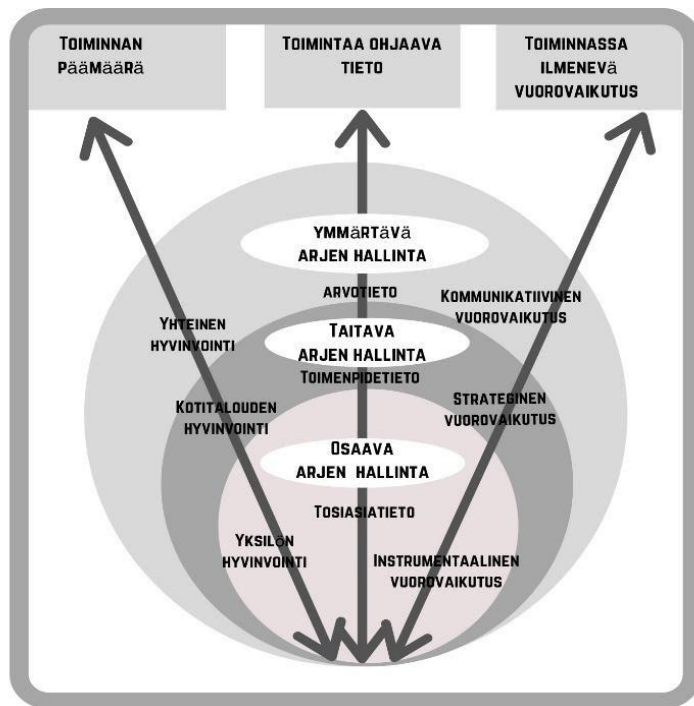
2.2 Kotitalouskäsitteen tarkastelua tieteenalan ja hyvinvoinnin näkökulmasta

"Kotitalouden toiminta ymmärretään laajana yläkäsitteenä, joka sisältää kaikkia kotitalouden jäseniä yhdistäviä päämääriä ja niihin nivoutuneena toimintaa ohjaavat arvot" (Gröhn & Palojoki, 1992, 11). Kotitaloustieteen keskiössä on kotitalouden inhimillinen toiminta. Kotitaloustiede kuuluu arjen tutkimuksen laajaan ryhmään, jossa tutkimuksen lähtökohta on arkipäiväisyyden tunnistaminen ja kunnioittaminen. Arjen analyysi edellyttää toiston ja rutiinien tunnistamista. Vaikka arjen välttämättömät ja toistuvat toimet voivat tuntua puuduttavalta rutiinilta tai ikävältä velvollisuudelta, ovat niin toiminta itsessään kuin konkreettiset tulokset ihmisyyden toteutumisen kannalta arvokkaita. Arjen toiminnan välttämättömyys ja arvokkuus paljastuu substanssin ymmärryksen kautta. (Heinilä 2007, 2, 152) Kotitalousalan tietämys tulee aina sitoa perheyksikön toimintaan. Toimintamahdollisuuksia vahvistamalla ja monipuolistamalla voidaan edistää koko yhteiskunnan ja luonnon hyvinvointia. (Turkki 1999, 177)

Kotitalousnäkökulman lähtökohtana on kokonaisvaltaisuus. Kotitalous on kuin ranskalainen pata, joka on enemmän kuin osiensa summa. Kotitalousnäkökulmassa kohdetta tarkastellaan samanaikaisesti sekä yksilön että perheen kannalta, tarkastelu siirretään rakenteellisista tekijöistä kotitalouden käytännön toimintaan ja toimintaan liittyvään vuorovaikutukseen. Kotitalousnäkökulmassa on laaja tietopohja, joka sisältää myös käytännön toimintaan sitoutunutta artikuloimatonta hiljaista tietoa, sekä materiaalisia ja henkisiä voimavaroja (Turkki, 1999, 177). Huomio kiinnitetään arkipäivän konkreettisiin taitoihin kuten ruoanvalmistukseen, vaatehuoltoon ja hoivaan. Arkiset tilanteet ja muut kotitalouden tehtävät kuten kasvatusta, kulttuuri ja talous sidotaan sosiokulttuuriseen viitekehykseen, jolloin läsnä on yksilön, perheen ja suvun historia sekä tulevaisuudennäkymät. Tämä toiminnan kirjo pyritään saamaan kotitalousnäkökulmassa haltuun. Kotitalousnäkökulma tunnustaa arvosidonnaisuuden, joka tarkoittaa sitä, että kotitalouden toimintaan liittyvät valinnat ovat perheenjäsenten arvostuksiin liittyviä arvovalintoja ja hyväksyttyä, että jokainen kotitalous ja jokainen kotitalouden tilanne on erilainen. (Turkki 1999, 67–68)

Kotitalouden toimintaa kuvaaviin malleihin kuuluu keskeisenä käsitteenä vuorovaikutus ja hyvinvointi. Inhimilliseen ekologiaan perustuva human ecology_-tarkastelutapa on ollut vaikutteena suomalaiselle kotitalousoppiaineen teoreettiselle perustalle. Ekologinen malli tarkastelee globaalisti yksilön, perheen ja yhteisön vuorovaikutusta luonnonympäristön, rakennetun ympäristön ja sosiaalisen ympäristön kanssa. Ekologinen malli ja kestävän kehityksen periaate ovat monessa suhteessa yhdenmukaisia ja keskeistä on erilaisien resurssien käyttö suhteessa elämänlaatuun ja ympäristön hyvinvointiin. (Turkki 1999, 69) Taloustieteestä lähtöisin olevassa Management-teoreettisessa mallissa kotitalouden toimintaa tarkastellaan prosessina, jonka tavoite on voimavarojen hallinta. Voimavarojen hallinnalla tarkoitetaan kodin arjen toimintojen hoitamista niin, että sen jäsenten hyvinvointi toteutuu. Tähän toimintaan kuuluu aineellinen ja inhimillinen vuorovaikutus. Mallia on hyödynnetty aineellisten voimavarojen ja voimavarojen taloudellisen käytön tutkimuksessa. Hestian-Hermean -malli kuvaa yksityisen *oikos* ja julkisen *polis* alueen välistä vuorovaikutusta vallankäytön näkökulmasta. Ymmärtävän vuorovaikutuksen lisääminen näiden kahden alueen välillä lisää hyvinvointia. Oikos voidaan tässä mallissa nähdä feminiinisenä ja polis maskuliinisena maailmana. (Haverinen 1996, 18–29)

Liisa Haverinen näkee kotitalouden toiminnan tavoitteena arjen hallinnan. Arjen hallinta-käsite (kuva 1) muodostuu kolmesta laadullisesta ulottuvuudesta ja kolmesta tasosta. Laadulliset ulottuvuudet ovat toiminnan päämäärä, toimintaa ohjaava tieto ja toiminnassa ilmenevä vuorovaikutus. Arjen hallinta jäsentyy kolmen eri tason mukaisesti osaavaksi, taitavaksi ja ymmärtäväksi toiminnaksi (Haverinen 1996, 143) Arjen hallinnan avulla pyritään saavuttamaan hyvinvointi, joka käsittää niin henkilökohtaisen hyvinvoinnin kuin perheen hyvinvoinnin. Hyvinvoinnin käsitteen voi myös laajentaa globaaliin hyvinvointiin. Tätä voi verrata antiikin ajatteluperinteestä lähtöisin oleva käsitykseen, jonka mukaan ihminen mikrokosmoksena on osa makrokosmosta. (Haverinen 1996, 23) Hyvinvointia tavoitellessaan ihminen haluaa elää ja toteutua ihmisenä, jolloin ihminen huolehtii itsestään, toisista ja ympäristöstä. (Haverinen 1996, 178)

KUVA 1. Arjen hallinta -käsitteen laadullinen sisältö (Haverinen 1996, 179)

Kodin kasvattavaa vuorovaikutusta tutkineiden Liisa Haverisen ja Marja Martikaisen mukaan huolehtiminen on kotitaloudessa läsnä, rakkauden noustessa maksimaalisen rationaalisuuden edelle. Rakkaus ja yhteisyys kotitaloustoiminnan ydinsisältönä syntyvät rutiinien kautta toteutetusta huolenpidosta. (Haverinen & Martikainen 1999, 122) Haverinen ja Martikainen käyttävät käsitettä välittämisen ilmapiiri, joka heidän mukaansa kuvaa arkielämän monimuotoista huolenpitoa monipuolisemmin kuin lähikäsite rakkaus. Välittämisen ilmapiiri on perheen vuorovaikutuksen ydinkategoria. Välittäminen ilmenee arjen pieninä tekoina perheen toiminnan peruskategorioissa: rutiinien hoitamisessa, kasvatustoiminnassa ja kokemusten jakamisessa. (Haverinen & Martikainen 2004, 80)

Henna Heinilän mukaan kotitaloustoiminta on yksi elämän perusehto, joka vaatii toteutukseen kotitaloustaitoja. (Heinilä 2007, 1) Heinilä liittää väitöskirjassaan kotitaloustaidon arvoihin eli siihen, mikä on hyvää ja tulee tulokseen, että kotitaloustaidon ydin on huoli ja toiseus. Heinilän mukaan huoli ei tarkoita samaa kuin huolestunut mieliala. Huoli tarkoittaa askareiden tekemistä koska olemisen perusrakenteena on huolehtiminen, sen sijaan että tekemisen kautta olisimme huolehtivia. Toiseus tarkoittaa olemisen sosiaalista

luonnetta, toiseudessa ihminen on yhtä aikaa havaittavana ja havaitsijana. (Heinilä 2007, 74)

Eleanor Vainesin mukaan koti on moraalisen kehittymisen keskus. Tämä perheorientoitunut tulevaisuuden visio, kuvaa sitä, kuinka huolehtimisen etiikka asettuu lähtökohdaksi kaikelle ajattelulle, tekemiselle ja uskomuksille. Se ei tarkoita perheen eristämistä yhteiskunnallisista moraalikeskusteluista vaan edellyttää yksilön osallistumista vastuullisiin moraalitekoihin kaikilla elämän alueilla. Vainesin näkemyksenä onkin, että maailma on kotimme. (Vaines 2004, 156–157) Kotitalousalan keskeisessä julkilausumassa vuodelta 1979 kotitalousala nähdään sekä professiona että kotiin ja perheisiin liittyvänä käytännöllisenä tieteenä. Jokaisen sukupolven tulee ratkaista uudelleen esimerkiksi köyhyyteen, ruokaan, hoivaan ja kasvatukseen liittyvät peruskysymykset. Ongelmia tulee tarkastella kolmen ulottuvuuden avulla. Tavoitteellisesti-rationaalisen toiminnan avulla pyritään tyydyttämään elämän perusedellytyksiä ja tarpeita. Vuorovaikutteisen toiminnan perustana on yksilön yhteisön ja kulttuurin yhdistäminen. Emansipatorinen toiminta viittaa sosiaaliin toimintaan, jolla voi parantaa yksilön tai yhteisön asemaa yhteiskunnassa. (Brown & Paolucci 1979, 20)

3 Hyvinvointi tarveteorioiden näkökulmasta

Aluksi tässä luvussa kuvataan ihmisen toiminnan perustana olevia arvoja. Sen jälkeen esitellään Allardtin, Doyalin ja Goughin sekä Maslow'n tarveteorioita. Yksityiskohtaisemmin tarkastellaan Allardtin tarpeisiin pohjautuvaa hyvinvointiteoriaa. Tässä tutkimuksessa kotitaloukskontekstiin sijoittuva aineisto jäsennetään Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksien kautta ja tutkimuksen tulokset johdetaan semioottisen analyysin hyvinvointiteoreettisesta tulkinnasta. Lisäksi tässä luvussa tarkastellaan Allardtin hyvinvointiteorian ja kotitalouden toiminnan välisiä yhteyksiä.

3.1 Arvot

Allardtin (1976, 21) mukaan hyvinvointi on tila, jossa ihmisillä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydytetyksi. Tarpeita tutkimalla päästään selville tavoitteista ja arvoista. Georg Henrik von Wrightin (1985, 151–152) mukaan tarve kuuluu yhtenä käsitteenä arvokäsitysten alapuolella oleviin käsitteisiin. Tarpeen käsite liittyy läheisesti elämän käsitteeseen. Primaaritarkoituksena on eloonjääminen ja sekundaaritarkoituksena on hyvän elämän tavoittelu. Timo Purjo on todennut, että arvot ovat ihmisen toiminnan perusta. Käytännön arkisissa toiminnoissa pyritään hyvään elämään kurottamalla kohti kaiken taustalla olevaa universaalista arvoa. Klassiset universaalit eettiset arvot ovat *hyvyys, kauneus ja totuus*. Filosofin Max Scheler lisää universaaleihin arvoihin rakkauden, joka on myös Purjon mielestä kaikkein perimmäisin arvo. (Purjo 2014, 66) Universaalit arvot ovat pysyviä ja yleispäteviä peruspilareita. Universaaleihin arvoihin perustuvat arvostukset ovat eettisiä. Arvostukset ovat henkilökohtaisia ja subjektiivisia ja niillä on päämäärä sekä tavoite. Arvostukset voivat vaihdella ajankohdasta ja tilanteesta toiseen. (Purjo 2014, 43). Arjen hallinta -käsite liittyy läheisesti elämänhallintaan ja hyvinvointiin. Yhteinen hyvinvointi kotitalouden toiminnan tavoitteena vaatii toiminnan perustelemisen eettisten arvojen mukaan. Kotitalouden toiminta heijastaa niitä arvostuksia, joita sen jäsenet asettavat etusijalle. Haverisen mukaan arvot liittyvät ihmisen henkisyys, tahtoon ja toimintaan. (Haverinen 1996, 56)

3.2 Maslow'n tarvehierarkia

Maslow'n mukaan ihmisellä on perustarpeet, jotka tulee olla tyydytetty riittävässä määrin, ennen kuin ihminen alkaa etsiä tyydytystä korkeammille tarpeilleen. Tarpeet ovat järjestäytyneenä hierarkkisesti niiden hallitsevuuden mukaan (Maslow 1987, 16). Tarpeet määritellään sisäisen epätasapainon tilaksi, joka saa ihmisen toimimaan tasapainon saavuttamiseksi. Tarpeiden suhteellinen voimakkuus ja niiden heilahtelut ohjaavat yksilön käyttäytymistä ja suoriutumishalukkuutta. Tarpeiden perusteoria on frustraatioteoria, jonka mukaan tarpeen tyydytys johtaa tarpeen vähenemiseen ja turhautuminen johtaa tarpeen kasvuun. (Maslow 1943, 370–396)

Perustavimmiksi tarpeiksi Maslow luokittelee fysiologiset tarpeet, jotka ovat ihmisen perustarpeita ja täyttävät hengissä säilymisen fyysiset edellytykset. Näitä tarpeita ovat esimerkiksi tarve ruokaan, juomaa ja hengitysilmaan. Turvallisuuden tarpeet tarkoittavat sekä fyysistä- että emotionaalista turvallisuutta ja suojautumista erilaisilta vaaroilta. Turvallisuuden tarve liittyy myös haluun etsiä tasapainoa ja pysyvyyttä elämässä. Keskimmaisella tasolla ovat sosiaaliin tarpeisiin liittyvät tekijät. Näihin kuuluvat yhteenkuuluvuuden, ystävyys ja rakkauden tarpeet sekä tarve toimia ryhmässä. Arvonannon tarpeet jaetaan kahteen osaan. Näihin tarpeisiin kuuluu itsearvostus ja -kunnioitus sekä tarve saada muilta kunnioitusta ja luottamusta. Korkeimmalla hierarkiassa ovat itsensä toteuttamisen tarpeet, joihin kuuluu omien kykyjen saaminen täyteen käyttöön esimerkiksi työssä tai vanhemmuudessa. Itsensä toteuttamisen tarpeisiin kuuluvat luovuus, henkinen kasvu ja tiedon määrän lisääntyminen. (Maslow 1943, 370–396)

Tutkimuksen *A Theory of Human Motivation* julkaisemisen jälkeen Maslow lisäsi hierarkiaan vielä kuudennen tason; itsensä ylittämisen tarpeet. Itsensä ylittämisellä (*self-transcendence*) Maslow tarkoittaa yhteyttä johonkin suurempaan esimerkiksi taiteen, hengellisyyden tai altruismin avulla. Maslow'n tarvehierarkia kuvataan usein pyramidina tai portaikkona, joissa perustarpeet ovat pohjalla, huipulla korkeammat tarpeet. (Koltko-Rivera 2006, 302–317) Tarveteoriaa on kritisoitu esimerkiksi, jonka mukaan äärimmäisessä olossa ihminen saattaa mieluummin valita nälkäkuoleman kannibalismiin sijaan. Myös Allardt on kritisoinut tarvehierarkiaa toteamalla, etteivät materiaaliset resurssit voi korvata turhautumia rakkauden ja statuksen suhteen. (Allardt 1976, 52–53)

3.3 Doyalin ja Goughin hyvinvointiteoria

Doyalin ja Goughin hyvinvointiteoria kuvaa inhimillisen hyvinvoinnin osia, edellytyksiä ja mittausmenetelmiä. Teoria eroaa aikaisemmista individualistisesti painottuneista hyvinvointiteorioista. Teorian mukaan hyvinvoinnin universaalina päämääränä on mahdollisuus osallistua sosiaaliseen toimintaan ja vapaus valita elämäntapa ilman että vahingoittaa itseään tai muita. Eli hyvinvointi tarkoittaa ihmisen kykyä osallistua sen yhteisön elämään, jossa hän haluaa elää. (Doyal & Gough 1991, 50–55) Doyal ja Gough korostavat autonomiaa eli elämänhallintaa ja terveyttä ihmisen universaaleina perustarpeina. Perustarpeet voidaan tyydyttää välittävien tarpeiden avulla. Välittävät tarpeet muistuttavat Maslow'n tarvehierarkiaa siinä, että myös Doyalin ja Goughin teoriassa tyydytyksen painopiste siirtyy biologisista perustarpeista henkisimpiin tarpeisiin. (Kajanoja 2013, 65) Välittäviä tarpeita ovat esimerkiksi ruoka ja vesi sekä asuminen. Turvallinen lapsuus ja merkittävät ihmissuhteet ovat hyvinvoinnin edellytyksiä. Fyysinen turvallisuus niin työ- kuin muussa elinympäristössä ja taloudellinen turvallisuus ovat välittäviä tarpeita. Teorian yhteiskunnallisia edellytyksiä ovat myös tyydyttävä terveydenhuolto, turvallinen syntyvyyden säännöstely ja raskaus sekä peruskoulutus.

Näitä välittäviä tarpeita nimeämällä voidaan kehittää tarpeita tyydyttävää yhteiskuntapolitiikkaa sekä mittareita, joilla voidaan mitata tavoitteiden toteutumista. Teorian lähtökohtana on haastaa bruttokansantuote hyvinvoinnin mittarina. Teoria ottaa etäisyyttä käsitukseen, jonka mukaan yksilön hyvinvointi ymmärretään vain yksilön käytettävissä olevina resursseina henkilökohtaisen hyvinvoinnin tavoitteluun (Kajanoja 2013, 63). Hyvinvointiin tarvitaan sekä ihmisen henkilökohtaisten tarpeiden, että sosiaalisten tarpeiden tyydyttymistä. Ihminen nähdään yhteiskunnallisia elinehtojaan aktiivisesti muokkaavana oliona. (Kajanoja 2013, 67)

3.4 Hyvinvoinnin ulottuvuudet, Allardtin hyvinvointikäsite

Tässä työssä Allardtin hyvinvointikäsite sidotaan tutkimukseen kolmessa osassa. Aluksi teemoiteltua aineisto jäsennellään hyvinvoinnin osatekijöiden avulla. Semioottisessa analyysissä tämä teema, joka on samalla tarve, sijoitetaan osaksi aktanttimalia ja lopuksi semioottisen analyysin tuloksia peilataan kotitalouden ja hyvinvoinnin kontekstiin. Allardt (1925–2020) määrittelee hyvinvoinnin tarvekäsitteen avulla. Hyvinvointi tarkoittaa Allardtin mukaan tilaa, jossa ihmisillä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydytetyiksi. Hyvinvoinnin arvioiminen edellyttää arvojen asettamista, eli tulisi olla tietoa siitä, mikä on hyvän yhteiskunnan malli. Ihanteellisen olotilan määrittelemisen voi kuitenkin olla mahdotonta ja jopa autoritääristä, mutta sen sijaan huonot olosuhteet voidaan määritellä empiirisesti. Tarpeita tutkimalla päästään selville ihmisten hyvinvointia koskevista arvoista. Allardtin mukaan tarpeet voidaan todeta tutkimalla näitä huonoja olosuhteita, ihmisten kärsimysten syitä, ihmisten yhteisöllisiä ja poliittisia pyrkimyksiä, sekä ihmisten hyviä ja huonoja olosuhteita koskevia arvostuksia. (Allardt 1976, 14) Hyvinvointitutkimus tuottaa tietoa väestön hyvinvoinnista ja yhteiskunnan ongelmista, tätä tietoa voidaan käyttää hyvinvointipolitiikan arvioimisen.

Doyalin ja Goughin sekä Maslow'n tarveteorioista poiketen Allardt väittää, että universaaleja tarpeita ei voida määritellä lukuun ottamatta tarpeentyydytyksen minimitasoa, kuten ilmaa, vettä ja ruokaa. Jokainen yhteiskunta asettaa tarpeentyydytykselle minimitasoa korkeampia vaatimuksia. Hyvinvointiarvojen toteutuminen muuttaa huonoja olosuhteita sekä samanaikaisesti ihmisten tarpeita ja tavoitteita. Hyvinvointi määräytyy historiallisesti ja se täytyy määritellä uudelleen, kun historialliset olosuhteet muuttuvat. Hyvinvointivaltion hyvinvointiarvojen tärkeysjärjestyksestä ei olla yhtä mieltä, mutta siitä, mikä tekee olosuhteista huonoja, voidaan olla yksimielisiä. Hyvinvoinnin katsotaan koostuvan sekä elintasosta, että elämänlaadusta. (Allardt 1976, 76) Tarpeentyydytys ja arvojen toteutuminen tuottaa resursseja, jotka voivat olla edellytys muiden tarpeiden tyydytykselle ja hyvinvointiarvojen toteutumiselle. (Allardt 1976, 28) Allardt jakaa tarpeet elintason, yhteisyyssuhteiden ja itsensä toteuttamisen muotoihin (Allardt 1976, 10, 21). Allardtin klassikkoteos *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia* (1976) sisältää sekä hyvinvointia koskevan teoreettisen keskustelun, että empiirisen pohjoismaisen haastattelututkimuksen, joka suoritettiin vuonna 1972. Tutkimuksessa keskeiset arvoluokat (elintaso, yhteisyyssuhteet ja

itsensä toteuttamisen muodot) oli jaettu hyvinvoinnin osatekijöiksi havainnointia ja mittaamista varten.

Tiettyjen tarpeiden tyydytys on määritelty yksilön omistamien tai hallitsemien resurssien avulla. Elintason osatekijät ilmaisevat mitä kaikki ihmiset tarvitsevat ja ne kuvaavat elintason, elämänlaadun ja fysiologisia tarpeita. Alhainen elintaso vaikuttaa ihmisen koko käyttäytymiseen ja sosiaaliseen organisaatioon. Tiettyjen aineellisten resurssien minimitaso on edellytys elämälle. Maslow'n tarve teoriasta poiketen elintason arvojen toteutuminen ei ole tae rakkauden ja itsensä toteuttamisen tarpeiden tyydyttymiselle. (Allardt 1976, 41, 50) Pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa oli viisi elintasoa mittaavaa osatekijää. Tulot ovat resurssi, joka mahdollistaa muiden hyvien asioiden hankkimisen ja säästämisen. Asumistasoa tutkittaessa voidaan kartoittaa sitä, kuinka monta neliötä henkilöä kohden asunnossa on ja minkälainen on asunnon varustetaso. Asumistason indikaattoreihin kuuluu myös asumiskustannusten ja tulojen suhde. Työllisyys on hyvinvoinnin keskeinen tekijä tavoitteena ja välineenä. Koulutus hyvinvointiarvona kuuluu sekä itsensä toteuttamisen että elintason osatekijöihin. Oikeus koulutukseen mainitaan yleismaailmallisena inhimillisenä- ja kansalaisoikeutena. Terveys on hyvinvoinnin keskeinen aines ja myös resurssi, joka vaikuttaa muihin osatekijöihin. (Allardt 1976, 121)

Yhteisyystarpeiden tyydytys on määritelty sen perusteella, kuinka ihminen käyttäytyy suhteessa muihin ihmisiin. Ihmisellä on tarve kuulua sosiaalisten suhteiden verkostoon, sillä hänellä on rakkauden ja hellien suhteiden tarve. Yhteisyys ja rakkaussuhteet edellyttävät ymmärrystä, kykyä asettua toisen asemaan sekä yhteistä kieltä. Yhteisyys resurssina auttaa yksilöitä toteuttamaan myös muita arvoja. (Allardt 1976, 42) Yhteisyyden tarvetta ei voida muuttaa muiksi vähemmän tärkeiksi arvoiksi (Allardt 1976, 142). Pohjoismaisessa haastattelututkimuksessa yhteisöllisyysarvot jaettiin paikallisyhteyksiin, perheyhteyteen ja ystävyysyhteyksiin. Yhteisyyssuhteita koskevat kysymykset kartoittivat olosuhteita, eivät asenteita. Ne kattoivat perhetyypin, siviilisäädyn, sukulaissuhteet ja kasvuajan olosuhteet perheessä. Rakkautta Allardt käsittelee seuraavasti: "Rakkaus on mahtava tekijä, mutta se on sitä mahtavampi mitä vähemmän se etsii omaansa." Hyvinvointianalyseissa tulee ottaa huomioon rakkauden vastaanottava ja antava puoli. Kun suhteet ovat symmetrisiä ja sisältävät rakkauden ilmauksia ja huolenpitoa, voidaan puhua yhteisyydestä. (Allardt 1976, 43)

Itsensä toteuttamisen tarpeiden tyydytys on määritelty sen perusteella, miten ihminen on suhteessa yhteiskuntaan. Ihmisellä on tarve toteuttaa itseänsä ja kehittää persoonallisuuttaan. Hänellä on tarve vaikuttaa toimintaansa, elämäänsä ja kohtaloonsa. Ihminen tarvitsee myös arvonantoa ja tietoisuuden siitä, että hän on korvaamaton. Itsensä toteuttamisen tarpeisiin kuuluu myös mahdollisuus harrastuksiin ja vapaa-ajan toimintaan sekä mahdollisuus tehdä asioita, joissa voi nauttia oman toimintansa lopputuloksista. (Allardt 1976, 50, 159).

Luokittelussa voidaan huomioida, että koulutus kuuluu ammattipätevyyden antajana elintasoon, mutta sivistyksenä se kuuluu itsensä toteuttamisen muotoihin. Osatekijät voidaan nähdä sekä arvoina, että resursseina. Kaikki osatekijät ovat sinänsä arvokkaita ja niitä voidaan kutsua hyvinvointiarvoiksi. Hyvinvointiarvot ovat myös keinoja, joilla yksilö voi ohjailla elinehtojaan. Allardtin mukaan Maslow'n teoria tarpeiden yksiselitteisestä järjestyksestä on horjuva, koska tarpeiden välisiä suhteita ei ole ilmaistu loogisesti. (Allardt 1976, 52) Eri resursseilla on erilainen luonne. Rahaa voidaan vaihtaa konkreettisesti, mutta rakkauden ja tiedon vaihtaminen ei merkitse jostakin luopumista. Materiaaliset resurssit eivät voi korvata rakkauden ja statuksen puutetta, eikä aineellisten resurssien puutetta voida korvata rakkaudella ja statuksella. Kuitenkin eri osatekijöillä voi olla merkitystä muiden arvojen toteutumiselle, joten resurssien muunnettavuutta esiintyy. Jotkut hyvinvointiarvot ovat resursseina suoranaisia edellytyksiä, toiset taas toimivat kannustavina vaikuttimina. Silti jokainen arvo on erikseen otettava huomioon, ja ne vaativat omat erityiset yhteiskuntapoliittiset toimenpiteensä. (Allardt 1976, 37–38)

Jaottelu elintasoon, yhteisyysuhteisiin ja itsensä toteuttamisen muotoihin liittyy eri näkökulmiin ihmisestä yhteiskunnan jäsenenä. Jako voidaan rinnastaa filosofi ja yhteiskuntateoreetikko Jürgen Habermasin tiedonintressin kolmijakoon: tekniseen, ymmärtävään ja yhteiskuntakriittiseen tiedonintressiin. Elintasoon liittyviä tarpeita tyydytettäessä tarvitaan teknistä tietoa. Yhteisyystarpeiden tyydyttämiseen tarvitaan ymmärrystä. Itsensä toteuttamisen tarpeiden tyydyttämiseen tarvitaan tietoisuutta ja kykyä hahmottaa objektiivisesti asemaansa. (Allardt 1976, 334) Kotitalouden näkökulmasta yhteys on mielenkiintoinen. Haverinen määrittelee kotitalouden toiminnan tavoitteelliseksi prosessiksi, jossa aineellinen ja inhimillinen vuorovaikutus kietoutuvat yhteen. Väitöskirjassaan (1996) Haverinen analysoi vuorovaikutusta Habermasin sosiaalisen toiminnan teorian kautta, eli vuorovaikutus jaetaan instrumentaaliseen, strategiseen ja kommunikatiiviseen

vuorovaikutukseen (Haverinen, 1996, 125). Haverinen ja Martikainen esittävät tutkimuksessaan perheen vuorovaikutuksen ydinkäsitteen, välittämisen ilmapiirin, jonka ominaisuuksia ovat toinen toisensa huomioon ottaminen käytännöllisenä huolenpitona, rajojen kautta vapauteen kasvattamista ja yhteisyyden kokemista (Haverinen & Martikainen 2004, 4). Tässä vuorovaikutuksen ydinkäsitteessä samoin kuin aiemmin esitellyssä kotitalousalan julkilausumassa vuodelta 1979 voidaan myös nähdä yhtäläisyyksiä Allardtin hyvinvointiteorian kanssa. (Brown & Paolucci 1979 ,20)

Suvi-Johanna Vuorinen tutki kandidaatin tutkielmassaan peruskoulun seitsemättä luokkaa käyvien lasten käsityksiä hyvinvoinnista. Aineistona oli lasten kirjoittamia tarinoita hyvinvoinnista ja pahoinvoinnista. Aineisto luokiteltiin tutkimuksessa terveyden, elinolojen itsensä toteuttamisen ja sosiaalisten suhteiden nelikenttään. Kertomuksista nousi esiin se, että hyvän tavallisen arkipäivän määrittelemisen on vaikeaa, sen sijaan huono elämä pystyttiin kuvaamaan puutteeksi, sairaudeksi tai perhehelvetiksi. Vuorinen tuo esiin sen, että kotitaloustieteen tärkeä painopiste hyvinvointimääritelmässä on perhenäkökulma ja että hyvin toimivat perheet tarjoavat jäsenilleen rakkauteen ja välittämiseen perustuvaa yhteenkuuluvuutta ja turvallisuutta. (Vuorinen 2006, 23–37) Alina Peura tutki Pro Gradu tutkielmassaan sitä, minkälaisen kotitalouden toiminnan mallin Muumilaakson tarinoita -animaatio antaa (Peura 2018, 56) Tutkimuksessa hän tarkasteli Muumiperheen keskinäistä kommunikaatiota, perheen roolitusta, kasvatustoimintaa ja kotitöiden jakautumista. Johtopäätöksissä hän rinnasti Muumimamman hoivaajanaiseksi, joka keskittyy perheen huolehtimiseen tehden myös samalla suurimman osan kotitöistä. Perheen tunnelmasto on lämmin ja siinä kuvastuu Haverisen ja Martikaisen esittämä välittämisen ilmapiiri. Päätöksenteossa Muumipapalla on lopullinen valta. (Peura 2018, 57)

4 Sarjakuva osana kulttuuria

Tämä tutkimus perustuu Lassi ja Leevi -sarjakuvan analyysiin. Luvun alussa on katsaus sarjakuvan historiaan, joka kuvaa sarjakuvailmaisun kehittymistä nykysarjakuvaksi. Tämän jälkeen esitellään erilaisia sarjakuvan lajityyppejä ja erityisesti perhesarjakuvaa, johon tämän tutkimuksen aineisto kuuluu. Lopuksi kuvataan seikkailusarjakuvissa ja vanhemmissa perhesarjakuvissa esiintyviä yleisimpiä stereotypioita. Sarjakuvat ovat aikamme kieltä. Sarjakuva on kulttuuria mutta sitä ei silti yleensä pidetä taiteena, vaan massa- ja populaarikulttuurina. 1900-luvulle saakka oli suullisen viestinnän lisäksi käytettävissä kaksi muuta keinoa, kuva ja kirjoitus. Myös sarjakuvan ilmaisumuoto perustuu kuvan ja tekstin yhteistoimintaan. Vaikka kuvakerronnan idea on ikivanha, vasta viime vuosisadan yhteiskunnallinen kehittyminen on luonut edellytykset teknologialle, kuten kirjapainotaidolle ja valokuvaukselle, jota nykymuotoinen sarjakuva vaati syntyäkseen (Kaukoranta & Kemppinen 1982, 19).

Useimmat sarjakuvat sisältävät kolme keskeistä piirrettä: 1. sarjakuva on kuvasarjan avulla kerrottu kertomus, 2. hahmogalleria on pysyvä ja 3. dialogi tai muu teksti on kytkeytynyt kuvan yhteyteen (Waugh 1947, 14). Määritelmä ei kuitenkaan ole sitova, monissa sarjakuvissa hahmot vaihtuvat stripistä toiseen ja joissakin sarjakuvissa ei ole tekstiä lainkaan (Herkman 1998, 21). Juha Herkmanin mukaan merkittävin tekijä määriteltäessä sarjakuvaa on kerronnallisuus. Sarjakuvassa tarina esitetään sarjallisesti kuvien ja sanojen avulla, tätä ei tapahdu esimerkiksi karikatyyreissä (Herkman 1998, 22).

4.1 Sarjakuvan historiaa

Modernin sarjakuvan historian katsotaan alkaneen 1800-luvun lopulla (Herkman 1996, 11). Sarjakuvailmaisun esimuodot ovat kuitenkin kaukana historiassamme. Näitä sarjakuvien edeltäjiä ovat esim. luolamaalaukset, hieroglyfit ja muu kuvakirjoitus, sekä keskiaikainen kirkkotaide (Herkman 1996, 11). Bayeux'n seinävaate (Liite 1 kuva ii) keskiajalta kuvaa sarjakuvamaisesti Vilhelm Valloittajan ja Harald "Petturin" taistelusta Hastingsissa vuonna 1066 (Honour & Fleming 2001, 378).

Herkman (1996, 11) jakaa modernin sarjakuvan kehitysvaiheet kolmeen jaksoon; alkusarjakuvaan, sarjakuvateollisuuteen ja underground -sarjakuviin. Alkusarjakuvaksi kutsutaan sarjakuvia, jotka ovat ilmestyneet vuodesta 1896–1910-luvulle. Sarjakuvan kehitys on sidoksissa teollistumiseen ja sanomalehtien kehitykseen. Teollistumisen vaikutuksesta ihmiset muuttivat kaupunkeihin ja näin syntyivät suuret markkinat, joille voitiin kirjapainotaidon kehittyessä myydä halvalla sanomalehtiä. Koska yleinen lukutaito ei ollut kovin hyvä, tuli kuvallisesta ilmaisusta suosittu kommunikaatioväline (Lindman, Manninen, Krok 1992, 9). Sarjakuva on antanut nimensä pääasiassa sensaatiouutisiin keskittyvälle keltaiselle lehdistölle (Kaukoranta & Kemppinen 1982, 9). Sanomalehdissä väripainatus myi, mutta painojäljen tuottaminen oli ongelmallista, erityisesti keltaisen värin painamista täytyi harjoitella. New Worldin pilapiirtäjä R. F. Outcault piirsi pallinaamaisen, hörökorvaisen pikkupojan, jolla oli päällään keltainen kauhtana (Kaukoranta & Kemppinen, 1982, 37). Poika ja kyseinen sarjakuva kastettiin Yellow Kidiksi (Liite 1 kuva iii) (Lindman & al. 1992, 10). Lehdet, joissa Yellow Kid esiintyi, myivät paremmin kuin muut vastaavat lehdet ja kirkkaan keltaisesta väristä sekä sarjakuvista tuli keltaisen lehdistön myyntivaltteja (Kaukoranta ja Kemppinen 1982, 39). Yellow Kidissä kuva ja teksti toimivat yhdessä vaikuttaen kumpikin toisiinsa: sarjakuvassa käytettiin hahmojen dialogia sisältäviä puhekuplia sekä detaljitekstiä Yellow Kidin paidassa (Kaukoranta & Kemppinen 1982, 39). Sarjakuvassa käsiteltiin ensimmäistä kertaa uusia asioita ja ajassa liikkuvia ilmiöitä lyhyesti, strippeinä (Lindman & al. 1992, 10). Yellow Kid oli myös eräs sarjakuvien kauhukakaroiden esikuvia, muita ovat esimerkiksi Max ja Moriz, Jöröjukka. (Kaukoranta & Kemppinen 1982, 37–39). Tämän tutkimuksen aineiston henkilö-hahmo Lassi voidaan myös sijoittaa tähän kauhukakaroiden kuvaamisen perinteeseen.

Sarjakuvien alkuaikojen monimuotoisuus päättyi pian ilmaisun yhtenäistymiseen, myös lajityypit vakiintuivat eläin-, lapsi- ja perhesarjakuviksi (Manninen 1995, 15). Sarjakuvien tuotanto keskittyi syndikaateille ja myyntikartelleille, jotka tuottivat ja levittivät sarjakuvia ympäri maapalloa. Sarjakuvatuotanto muuttui teolliseksi 1920-luvulla. Sarjakuvaa ei enää tehnyt yksi ainoa henkilö, vaan oli olemassa käsikirjoittajia, piirtäjiä, tussaajia, markkinoijia jne. (Herkman 1996, 16). Yhä edelleen monet sarjakuvat ovat usean eri tekijän tuotoksia. Poikkeuksia kuitenkin on, kuten esimerkiksi Charles Schulz, joka teki *Tenavat* sarjaa alusta loppuun asti itse (Lindman & al. 1992, 23). Monet sarjakuvia julkaisevat lehtitalot tuottivat myös animaatioelokuvia, ja sarjakuvien historia onkin liitok-

sisä animaatioelokuvien historiaan. Tunnetuin sarjakuvahahmo, joka seikkaili sekä animaatioelokuvassa että sanomalehtistrippinä, on Mikki Hiiri. Mikin ensiesiintyminen tapahtui elokuvassa *Steamboat Willie* vuonna 1928 (Kaukoranta & Kemppinen 1982, 75). Sarjakuvien suosioon vaikuttivat myös 1930-luvulla syntyneet sarjakuvalehdet, jotka nopeasti levisivät ympäri maailmaa (Herkman 1996, 16). Sarjakuvalehdet marssittivat esiin supersankarit, joista ensimmäinen oli Teräsmies (Kaukoranta & Kemppinen 1982, 89). Lehdet olivat niin halpoja, että myös lapsilla oli varaa ostaa niitä. Supersankareineen ne olivat erityisesti pojille suunnattuja. Sarjakuvalehtien ansiosta sarjakuvat leimautuivat lasten kulttuuriksi, mitä ne osittain olivatkin (Herkman 1982, 17).

Joseph Mc Carthy oli 1950-luvulla yhdysvaltalainen senaattori, jonka aikana ja vaikutuksesta oli Yhdysvalloissa vallalla voimakas sensuurimieliala. Monia taiteilijoita ja ohjaajia vainottiin ja syytettiin kommunismista. Kansalaisjärjestöt olivat huolissaan sarjakuvien vaikutuksesta lapsiin (Kaukoranta & Kemppinen 1982, 107). Erityisesti kauhusarjakuvia syytettiin nuorisorikollisuuden leviämisestä (Manninen 1995, 16). Sarjakuvien väitettiin aiheuttavan lukutaidottomuutta, seksuaalisesti epänormaaleja ajatuksia, sopeutumattomuutta ja rikollisuutta (Kaukoranta & Kemppinen 1982, 107). Syytökset johtivat sarjakuvien tuottajien itsesensuurisopimukseen vuonna 1954, jolloin perustettiin *Comics Code Authority*, -sarjakuvalehtien tarkastuslautakunta (Manninen 1995, 16). Lautakunta tarkasti etukäteen sarjakuvien sopivuuden verraten niitä säännöstöön, jossa määriteltiin tarkoin mitä sarjakuvassa saa esittää ja erityisesti mitä ei saa esittää (Kaukoranta & Kemppinen 1982, 109). Comics Code säännöt rajoittivat sarjakuvien kehitystä vuosikymmenien ajan, ja sen perintö elää yhä asenteissa lasten- ja nuortenkulttuurina pidettyä sarjakuvaa kohtaan. (Sikiö 2009)

Sarjakuvien sensurointi johti vastareaktioon ja 1960-luvulla syntyi ns. underground-sarjakuvia. Näissä sarjakuvissa käsiteltiin kaikkia niitä aiheita, jotka Comics Codessa oli kiellettyjä. Kapinavaihe sai aikaan sarjakuvan ilmaisukielen muuttumisen monipuolisemmaksi. Piirrostyylin muuttuminen pohjusti taidesarjakuvien leviämistä. (Herkman 1996, 19) Sarjakuvaa tehtiin muustakin kuin valkoisen heteromiehen näkökulmasta. Syntyi sarjakuvia, jotka olivat suunnattu naisille ja seksuaalivähemmistöille (Sinisalo 1996, 146). Sarjakuvien arvoa nosti niiden vertaaminen kirjallisuuteen. Euroopassa alettiin puhua sarjakuvakirjoista ja Yhdysvalloissa sarjakuvaromaaneista (Herkman 1996, 22). Euroopassa

sarjakuvakirjoilla on ollut vankempi asema kuin Yhdysvalloissa, ensimmäinen Tintti-sarjakuva ilmestyi jo 1929 (Kaukoranta & Kemppinen 1982, 143).

4.2 Perhesarjakuvat ja stereotypiat sarjakuvissa

Sarjakuvista väitellyt Pekka Manninen jakaa sarjakuvat sisällön mukaan perhe-, seikkailu-, rikos- ja kauhusarjakuviin sekä romanttisiin sarjakuviin. ”Kantaaottavia sarjakuvia” ovat opetussarjakuvat, satiiriset sarjakuvat ja underground-sarjakuvat. Jako eri lajityyppeihin on kuitenkin keinotekoinen, sillä sarjakuva rikkoo rajoja taidemuotona niin kerronnaltaan kuin myös kuvaukseltaan. (Manninen, 1995, 31–32)

Perhesarjakuvien kuvauksen kohteena on perheyhteisön arkipäivä, usein huumorilla höystettynä. Perhesarjojen muotokieli vakiintui toisen maailmansodan jälkeen. Henkilöt ovat usein karrikoiduja. Naimattomat miehet ovat nuoria, pitkiä, vaaleita ja komeita. Naimisissa olevat miehet lyhyitä, lihavia ja tyhmähköjä. Myös naimisissa olevat naiset ovat sisariaan huomattavasti suurempia ja lihavampia. Eräitä perhesarjojen prototyyppisiä ovat Chic Youngin tekemä *Blondie* (Helmi ja Heikki) sekä Leo Mc Manusin *Vihtori ja Klaara*. Sarjojen juoni toistelee ”Arkielämän hauskoja yksityiskohtia huumorin kultaamassa valossa” (Kaukoranta & Kemppinen 1982, 57–59, Manninen 1995, 31–32). Wattersonin tekemä Lassi ja Leevi -sarjakuva on lajityypiltään perhesarjakuva. Perhesarjakuvien muunnoksia ovat lapsi-, teini- ja eläinsarjakuvat. Lapsisarjakuvissa päähenkilöt ovat lapsia ja kerronta muistuttaa perhesarjakuvaa. Sarjakuvissa lapset ovat yleensä 5–8-vuotiaita iältään. Lapset asuvat esikaupungissa, heillä on leikkitovereita, sekä usein myös koira lemmikkinä. Esimerkiksi Tenavat on lapsisarjakuva, samoin voidaan myös Lassi ja Leevi -sarjakuva luokitella sekä perhe- että lapsisarjakuveksi. Teinisarjakuvat ovat lapsisarjakuvien muunnos, päähenkilöt ovat vain hieman vanhempia. Eläinsarjakuvissa pääosissa ovat inhimillistetyt eläinhahmot, kerronnassa on mukana sadunomaisuutta ja fantasiaa. Kaikille perhesarjakuvien muunnoksille on ominaista yhteisön humoristinen kuvaus. (Manninen, 1995, 31–32)

Lapset esiintyvät sarjakuvissa joko lapsina tai aikuisina. Esimerkiksi Tenavissa, jossa ei ole aikuisia lainkaan, ovat lapset itse pieniä aikuisia (Kaukoranta & Kemppinen 1982,

130). Aku Ankassa sen sijaan aikuiset ovat ylikasvuisia lapsia (Soikkeli 1996, 130). Sarjakuvamaailmassa lapsuus merkitsee Soikkelin mukaan ”viattomuutta ja avoimuutta ymmärrykselle, ikuisen kasvun mahdollisuutta”. Aikuisuus sen sijaan merkitsee ”muutoksen mahdottomuutta, havaitsemisen lakkaamista tietämyksen pysyvyyttä ja kestävyyttä, mutta myös henkistä kuolemaa.” (Soikkeli 1996, 130). On mielenkiintoista, kuinka usein sarjoista puuttuvat äidit ja isät. Supersankareilla on ehkä niin kiire pelastaa maailma, etteivät he ehdi perustaa perhettä. Useille supersankareille, esimerkiksi Batmanille, saadaan koston motiivi tuhoamalla sarjan alussa pyhä perhe (Liljenbäck 1994, 24). Myös Ankka-linna olisi täysin erilainen, mikäli siellä olisi setien ja tätien sijasta vanhempia (Soikkeli 1996, 131).

Sarjakuvien naiskuva on perinteisesti ollut kaksijakoinen. Nainen on joko hyvä tai paha. Hyvä nainen on yleensä sankarin tyttöystävä tai rakastettu, hän joutuu pulaan, jolloin sankarin tehtävänä on pelastaa hänet. Paha nainen on luonteeltaan rikollinen, vaikka hänellä voi silti olla pohjimmiltaan hyvä sydän. Sankarin tehtävänä on voittaa paha nainen tai ainakin johdattaa hänet hyvälle teille. Paha/huono nainen on avoimen seksuaalinen ja viettelevä ja usein vaalea tukkainen. Tummatukkainen hyvä nainen puolestaan esiintyy vähäpukaisena ainoastaan vahingossa tai pakotettuna (Sinisalo 1996, 154). Esimerkiksi liitteessä 1 on Rip Kirby -strippi, jossa nämä elementit selkeästi esiintyvät. (Liite 1 kuva iiiii) Tästä kahtiajaosta on myös poikkeuksia, esimerkiksi 60-luvulla syntynyt Modesty Blaise on kaunis, älykäs, seksikäs toimintasankari ja taitavampi kuin miespuoliset vastustajansa (Liljenbäck 1994, 35). Uusia vahvoja naisia edustavat Mézières & Christinen Laureline sekä Hewlet & Martinsin Tank Girl (Sinisalo 1996, 156). Myös naisten piirtämien ja kirjoittamien sarjojen naiskuvat murtautuvat ulos perinteisestä prototyypistä. Miehillä on silti sarjakuvissa paljon enemmän mahdollisuuksia roolien suhteen kuin naisilla. Myös ruma mies kuten Stan Leen ja Jack Kirbyn Hulk voi olla sankari. Mutta jos miessankarilla on naispuolinen vastine, kuuluu naisen olla kaunis ja hänen voimansa tulee olla vähäisemmät kuin kumppanillaan (Sinisalo 1996, 159). Supersankarisarjojen suosio on lähtenyt uudelleen nousuun, kun sankareille annettiin inhimillisiä heikkouksia ja heidän toimintansa sai psykologisen perustan (Soikkeli 1996, 132).

5 Semiotiikka teoreettisena perinteenä ja tämän tutkimuksen metodisena viitekehyksenä

Tässä luvussa esitellään aluksi semiotiikkaa teoreettisena perinteenä. Kahden semiotiikan rinnakkaisen tradition strukturalistisen ja pragmaattisen semiotiikan kuvaamisessa keskittyytään tässä tutkimuksessa metodina käytettäviin Algirdas J. Greimasin aktanttimallin ja Charles S. Peircen merkin ja objektin suhteen tarkasteluun. Sarjakuvan merkitykset syntyvät lukijan ja sarjakuvan välisestä suhteesta, tätä kuvataan jälkistrukturalistisen tutkimussuunnan esittelyssä. Lopuksi havainnollistetaan sarjakuvailmaisun tutkimista semioottisesta näkökulmasta.

Amerikkalaisen pragmatismen perustaja Peirce rinnastaa semiotiikan logiikkaan, sillä hänen mielestään semiotiikka on ajatuksen analyysia. Eero Tarasti määrittelee semiotiikan seuraavasti: "Semiotiikka on merkkijärjestelmiä ja niiden tuottamista sekä käyttöä tarkasteleva tiede" semiotiikan keskeinen käsite on merkki (Tarasti 2004, 8). Semiotiikassa pohditaan myös merkityksen ongelmaa, mitä ja miten asiat merkitsevät meille. Semantiikka tutkii merkkien sisältöjä, pragmatiikka merkkien käyttöä. Semiotiikka tarkoittaa kaikkia näitä аспектеja. (Tarasti 2004, 12)

Semiotiikan tutkimus voidaan jakaa teoreettiseen ja empiiriseen semiotiikkaan. Teoreettisessa semiotiikassa vastauksia haetaan abstraktilla pohdinnalla ja tutkitaan merkeille ja merkkijärjestelmille yhteisiä piirteitä. Empiirinen semiotiikka tutkii semiosiksen eli merkkien konkreettista toimintaa. Perinteisesti vahvoja empiirisen semiotiikan alueita ovat taide ja kulttuuri ja esimerkiksi mainonnan semiotiikka. Mainonnan semiotiikkaa on tutkinut esimerkiksi Roland Barthes. Semiotiikan juuret ovat antiikissa, sillä jo Hippokrates ymmärsi oireen merkkiluonteen. Keskiajan semiootikot vastasivat kysymykseen mikä on merkki: "Aliquid stat pro aliquo" eli jokin, joka edustaa jotakin toista. (Veivo & Huttunen 1999, 23)

5.1 Strukturalistinen näkemys merkeistä

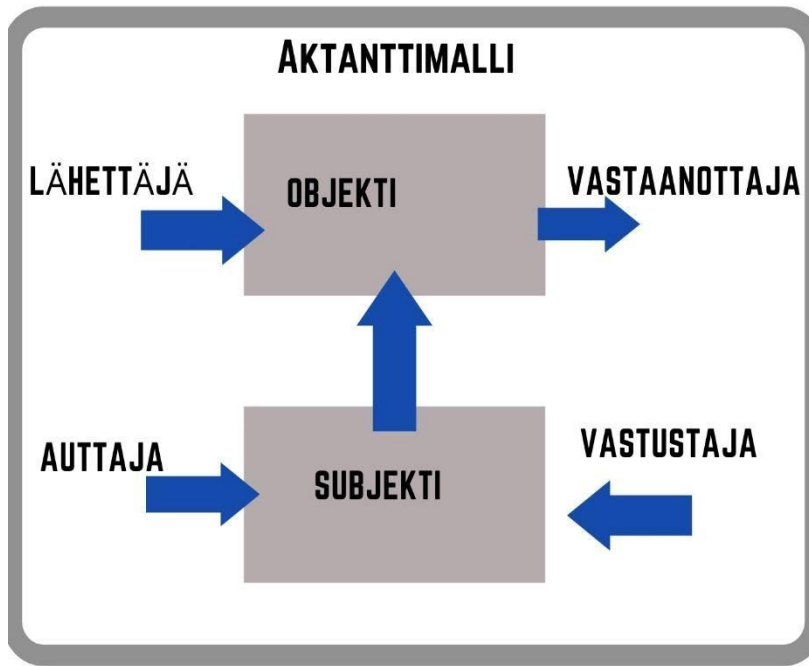
Semiotiikassa on kaksi rinnakkaista traditiota: strukturalistinen ja pragmaattinen traditio. Nämä traditiot lähestyvät semiotiikan peruskäsitteitä sekä historiallisesti, että filosofisesti eri tavoin. Strukturalistinen traditio on ollut Euroopassa ja Suomessa vallitseva lähestymistapa. Ferdinand de Saussure (1857–1913) loi modernin kielitieteen perustan. Saussuren mukaan on oleellista tutkia kielen todellista olemusta. (Veivo & Huttunen 1999, 26) Strukturalistisessa semiotiikassa merkki tarkoittaa merkityn ja merkitsijän kommunikatiotilanteen yhteenliittymää. Esimerkiksi tässä työssä ei kirjoiteta "skjse", vaan käytetään sanaa sarjakuva (merkitsijä), koska on olemassa siihen liittyvä käsitesisältö sarjakuva, eli (merkitty). Saussuren mukaan merkin ja merkityksen pienin mahdollinen yksikkö on kaksi toisilleen merkkejä lähettelevää subjektia (Tarasti 2004, 9). Kieli on erojen järjestelmä, asiat ovat olemassa kielessä vain siinä määrin kuin ne erotetaan toisistaan (Veivo & Huttunen 1999, 33). Semiotiikan tehtävänä on tutkia muotoa, jonka merkkijärjestelmän rakenne antaa merkitsijälle ja merkitylle (Veivo & Huttunen 1999, 29). Merkitty on olemassa vain merkkijärjestelmän muotona, suhde on sopimuksenvarainen, eli konventionaalinen. Merkkijärjestelmän luomat rakenteelliset erot merkitysten tasolla mahdollistavat käsitteellisten sisältöjen merkitysten olemassaolon. Eli jos ei olisi eroja, ei olisi merkkiä. Jos koko lause olisi muodossa "skjse skjse skjse", sillä ei olisi mitään käsitteellistä merkitystä. Merkki ei ole olemassa merkkijärjestelmän ulkopuolella, vaan merkkijärjestelmä artikuloi sekä merkitsijöitä, että merkittyjä ja liittää ne yhteen merkiksi. (Veivo & Huttunen 1999, 33) Tieteen termipankki kuvaa artikulaatiota semiotiikassa nimitykseksi merkkijärjestelmien sisäisille merkkien yhdistelyn tasoille (Tieteen termipankki 6.10.2020).

Tämä tutkimus perustuu 1980-luvulla perustettuun nk. Pariisin koulukunnan edustajan Greimasin *aktanttimalliin*. Pariisin koulukunnan keskeisin oletus on, että merkitysten olemassaolon mahdollistaa merkityn tasolla vaikuttava looginen rakenne. Merkki voidaan kokea merkitykselliseksi, kun siitä voidaan hahmottaa vastakohtaisuuksia. Näistä vastakohtaisuuksista Greimas (1917–1992) kehitti semioottisen neliön, jolla voidaan analysoida tätä merkitysrakennetta. (Veivo & Huttunen 1999, 71) Greimas esitteli 1960-luvulla semioottisen neliön ja aktanttimallin lisäksi käsitteet *isotopia*, *merkitystaso* ja *seemitaso*. Näistä aineksista muodostui generatiivisen kulun teoria, johon tuli 1970-luvulla mukaan

vielä modaliteetit. Modaliteetit ovat puhuvan subjektin tapa värittää ja arvottaa puhettaan toiveillaan, arvoillaan ja tunteillaan. Keskeisiä modaliteetteja ovat tahtominen, täytyminen, voiminen ja tietäminen sekä uskominen ja näyttäminen. Tyypillinen modalisoitu lausuma on esimerkiksi ”joku tahtoo tehdä jotain” (Pikkarainen 2004, 116). Semiotiikka ei näin enää tutkinut pelkkiä merkkejä objekteina, vaan subjektien tapaa suhtautua ilmiöihin. Semioottinen neliö jäsentää tätä ilmiökenttää. (Tarasti 2004, 17)

Myyttinen aktanttimalli

Greimasin myyttinen aktanttimalli (kuva 2.) on kehittynyt Vladimir Proppin kansansatujen funktionalyysin ja Levi Straussin myyttien struktuurianalyysin yhdistelmästä. Myyttisen aktanttimallin taustalla on myös Roman Jakobsonin klassinen viestinnän malli. (Fiske 2001, 55) Malli on tapa tarkastella tarinan syvärakennetta tuottavia voimia (Hänninen 2018, 173). Jokaisesta diskurssista eli merkityksellisestä ilmaisukokonaisuudesta on löydettävissä seuraavat perusaktantit: (taulukko 1.) subjekti, objekti, lähettäjä, vastaanottaja, auttaja ja vastaanottaja. Aktantit jäsentyvät pareiksi seuraavasti: 1. subjekti tavoittelee objektiaan, 2. subjektin toiminnan käynnistää lähettäjä ja sen tuloksia hyödyntää vastaanottaja, 3. subjektin pyrkimyksiä tukee auttaja ja haittaa vastustaja. Sama aktantti voi jakautua eri toimijoille, toimija voi toimia eri tilanteissa eri aktanttina. (Greimas 1980, 201–206) Tässä tutkimuksessa aineiston semioottinen analyysi yhdistetään tutkimuksen viitekehyksessä esitettyyn Allardtin hyvinvointiteoriaan. Lähettäjä, joka tuo velvoitteen tai haluamisen toiminnalle on samalla Allardtin hyvinvoinnin osatekijä kuten kuvassa 3 tarve korvaamattomuuteen. Tällä tavoin yhdistetään hyvinvointiteoreettinen tarkastelu semioottiseen analyysiin.

Kuva 2. Myyttinen aktanttimalli (Greimas 1980, 206)

Taulukko 1. Perusaktantit, myyttinen aktanttimalli (Greimas 1980, 201–206)

Subjekti	Tarinan sankari ja päähenkilö. Päähenkilö subjekti etsii lähettäjän luoman tahdon tai haluamisen varassa päämäärää (objektia)	Lassi epäilee, että hänet on ostettu
Objekti,	Subjekti tavoittaa tai liikuttaa objektia.	Lassi testaa rakkautta
Lähet-täjä,	Lähettäjän toimesta subjekti ja objekti ovat liikkeellä. Lähettäjä luo toiminnalle veloitteen tai haluamisen.	Tarve korvaamattomuuteen
Vas-taanot-taja,	Vastaanottajalle toimitetaan objekti. Päähenkilö toimii vastaanottajan hyödyksi.	Äiti todistaa ironisesti rakkauden, Lassin huono tuuli ei hälvä.
Auttaja	Auttaja auttaa subjektiä onnistumaan hankkeessaan, antaa toiminnan edellyttämät kyvyt ja resurssit.	Lassin huono tuuli.
Vastus-taja	Vastustajat pyrkivät estämään objektin tavoittelun. Vastustaja voi nousta esiin antisubjektiksi, jolloin vastustajasta tulee tarinan pääkonna, vihollinen.	Äiti ei ehdi kuunnella Lassiä

Kuva 3. Esimerkki aktanteista, strippi A83 (Watterson 1996a, 251)

5.2 Pragmaattinen merkkikäsitys

Pragmaattinen merkkiteoria perustuu Peircen (1839–1914) filosofiaan. Peirce tarkasteli kaikkia todellisia ilmiöitä merkkeinä. Pragmaattinen merkkiteoria kiinnittää huomion merkin toimintaan ja merkin vaikutus otetaan huomioon. Toisin kuin strukturaalisessa teoriassa, pragmaattisessa teoriassa merkkisuhdetta ei pidetä kahden välisenä vastaavuutena, vaan merkin käsite jäsennetään kolmen elementin avulla, eli merkki on triadinen suhde merkkivälineen, objektin ja tulkinnan välillä (kuva 4.) Merkki on se välittävä suhde, joka saattaa merkkivälineen, objektin ja tulkinnan suhteeseen keskenään (Veivo & Huttunen 1999, 41). Merkin ja objektin välinen suhde on pragmaattisen merkkimallin tärkein kohta. Peirce omaksui saksalaisen Immanuel Kantin näkemyksen, jonka mukaan todellisuudesta ei voi olla tietoa "an sich" itsessään, vaan tieto kohdistuu todellisuuteen havaintona, sellaisena kuin se ilmenee havaitsijalle. (Veivo & Huttunen 1999, 43)

Peirce jakaa objektin dynaamiseen ja välittömään aspektiin. Dynaaminen objekti on merkkiin vaikuttava todellinen tekijä, itsenäisesti olemassa oleva syy, joka aiheuttaa merkin. Välitön objekti on subjekti sellaisena kuin merkki sen esittää. Tämä on tieto-opillisesti tärkeä jako. Koska objektilla on dynaaminen aspekti, voidaan todellisuutta tutkia tieteen keinoin. (Veivo & Huttunen 1999, 44)

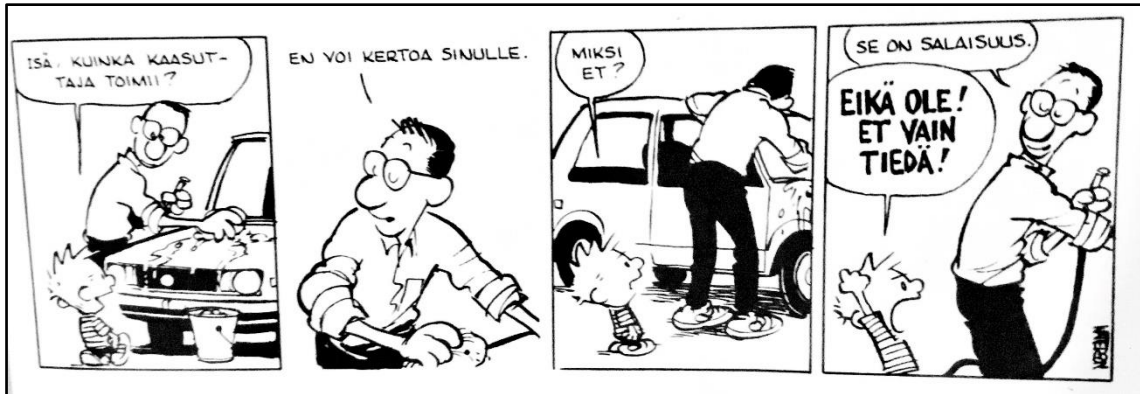
Kuva 4. Pragmaattinen merkkikäsite (Veivo & Huttunen 1999,41) ja merkin toiminnan aspektit, (Veivo & Huttunen 1999, 47)

Pragmaattisessa semiotiikassa merkkivälineen ja sen edustaman objektin suhde voi perustua samanlaisuuteen, jatkuvuuteen tai konventioon. (kuva 4.) Merkin ja objektin suhdetta kuvaavat ikoni, indeksi ja symboli ovat semiotiikassa keskeisiä käsitteitä. **Ikoni** on merkki, joka muistuttaa kohdettaan. Merkkivälineellä on ominaisuuksia, jotka voivat olla samanlaisia objektin ominaisuuksiin nähden. Kun ikoninen suhde perustuu samanlaisuuteen, puhutaan kuvasta, joka voidaan havaita myös muilla aisteilla, riippuen merkkivälineestä. Merkkivälineen osien suhteiden samankaltaisuus objektissa vallitseviin suhteisiin nähden on nimeltään diagrammi. Kahden merkkivälineen rinnastuksesta syntyy metafora. (Veivo & Huttunen 1999, 45) Kuvassa 5 auto, ämpäri ja letku ovat ikoneita.

Merkkivälineen ja objektin suhteen perustuessa jatkuvuuteen kutsutaan merkkiä **indeksiksi**. Reagentissa objektin ja merkkivälineen suhde perustuu kausaalisuuteen, esimerkiksi savu on tulen reagentti. Designaattori osoittaa objektiinsa luoden jatkuvuussuhteen merkkivälineen ja objektin välille. Pronominit ovat designaattoreita. (Veivo & Huttunen 1999, 45) Kuvassa 5 autonpesu on indeksinä sille, että auto on likainen. Lassin kulmakarvojen asennon muutos on indeksi ärsyyntymiselle.

Symboli on konventionaalisessa suhteessa objektiin. Merkkiväline ei ole objektinsa kaltaisen, eikä sen aiheuttama, vaan perustuu konvention olemassaoloon, tapaan, sääntöön

tai tottumukseen, minkä perusteella merkkivälinettä pidetään objektin edustajana Kirjaimet sanassa ja liikennemerkkit ovat symboleita. (Fiske 2001, 70, Peirce 2011, 101) Ku-
vassa 5 Ämpäri, letku ja auto symboloivat isän tekemiä kotitöitä.

Kuva 5. Esimerkkejä ikonista, indeksistä ja symbolista strippi A1 (Watterson 196, 19)

5.3 Jälkistrukturalismi

Saussure oletti kielen perustuvan kollektiiviseen yksittäisestä puhujasta riippumattomaan järjestelmään, joka koostuu yhteisistä merkeistä ja niiden käyttöä koskevista säännöistä. Jälkistrukturalistien mukaan merkitsijät eivät ole selvästi rajattuja yksiköitä, vaan ne muodostavat merkitsijöiden ketjun. Julia Kristevan mukaan kielessä on kaksi tasoa: symbolinen taso, joka kuvaa kielen asemaa ihmisten kanssakäymisessä ja semioottinen taso, joka motivoi kielen toimintaa ja tekee siitä merkityksellistä kielen käyttäjälle. Jälkistrukturalismin keskeinen anti on merkin, merkkijärjestelmän ja todellisuuden välisten suhteiden monimutkaisuuden hahmottaminen. Merkitys on tilannesidonnaista. Merkkien käyttäjien käsitys koodeista ei ole yhtenäistä, vaan merkki dekodataan. "Sanan merkitys ei perustu kieleen, vaan siihen, kuka käskee". Merkitys on luonnoltaan kielellistä ja se liittyy kielen ulkoiseen todellisuuteen. Merkitykset ovat valtarakenteiden tuottamia. (Veivo & Huttunen 1999, 36–40)

Jälkistrukturalistinen tutkimussuunta pyrkii rikkomaan semiotiikan merkkikeskeisyyttä painottamalla lukijan aktiivista asemaa merkitysten muodostumisessa. Sarjakuvan teksti ja sen merkitykset syntyvät vasta lukijan ja sarjakuvan vuorovaikutussuhteessa. Sarjaku-

van tulkinta on näin ollen riippuvainen sarjakuvasta itsestään sekä siitä kulttuurisesta kontekstista, jossa sarjakuva luetaan, eli ”eri kulttuurit ja eri ihmiset lukevat sarjakuvia eri tavoin” (Herkman 1996, 32). Tekstien kytkeytymistä toisiin teksteihin kutsutaan intertekstuaalisuudeksi. Strukturalistit tutkivat tekstienvälisyyttä tekstien rakenteellisena osana, kun taas jälkistrukturalistit korostavat kaikkia kulttuurin merkityssysteemejä. Käytännössä kaikkia lukemiskokemukseen vaikuttavia osa-alueita on vaikea analysoida koska silloin on siirryttävä tekstin ulkopuolelle ja tutkittava kulttuurisia konteksteja (Herkman 1998, 197).

5.4 Sarjakuvailmaisun tutkimus semioottisesta näkökulmasta

Päivälehtisarjojen kerronnan rakentumista tarkastelevan Altti Kuusamon mukaan semiotiikka on hyvä analyysiväline tutkittaessa kerronnallisten, visuaalisten ja sanallisten merkitysten liittymistä toisiinsa. Sarjakuva siirtää ilmaisuaan koodistolta toiseen ja vastaanottaja pystyy silti tulkitsemaan pienet visuaaliset vihjeet esittäviksi elementeiksi. Yksinkertaisenkin arkistrippi edellyttää silti monimutkaista lukusuoritusta ja visuaaliseen lukemiseen liittyviä esitajuisia sopimuksia. (Kuusamo 1990, 204–2012) Herkmanin mukaan sarjakuvia kannattaa tutkia sarjakuvan ilmaisukielen ja esitysmuodon ominaislaadun vuoksi. Sarjakuvissa reagoidaan nopeasti ajan muutoksiin ja niissä näkyvät usein kulttuurissa pinnalla olevat asiat. Valtavirtasarjakuvat kuvaavat usein vallitsevia arvoja ja ennakkoluuloja karikatyyrien ja stereotyyppien avulla. Erilaisten osa- ja alakulttuurien tuottamat sarjakuvat voivat luoda uusia ajatuksia ja näkemyksiä. Herkman tutkii lukemiskontekstin keskeistä asemaa sarjakuvan merkitysten muodostumisessa. Hän väittää, että monitasoinen, artikulaatioon perustuva sarjakuvatutkimus voi auttaa selvittämään sitä, kuinka populaarikulttuuria voi käyttää oman identiteetin muodostamiseen, vahvistamiseen ja uudelleen muokkaamiseen. Yksi ilmeinen syy sarjakuvien tutkimiseen on myös niiden suuri suosio. (Herkman 1998, 12, 237)

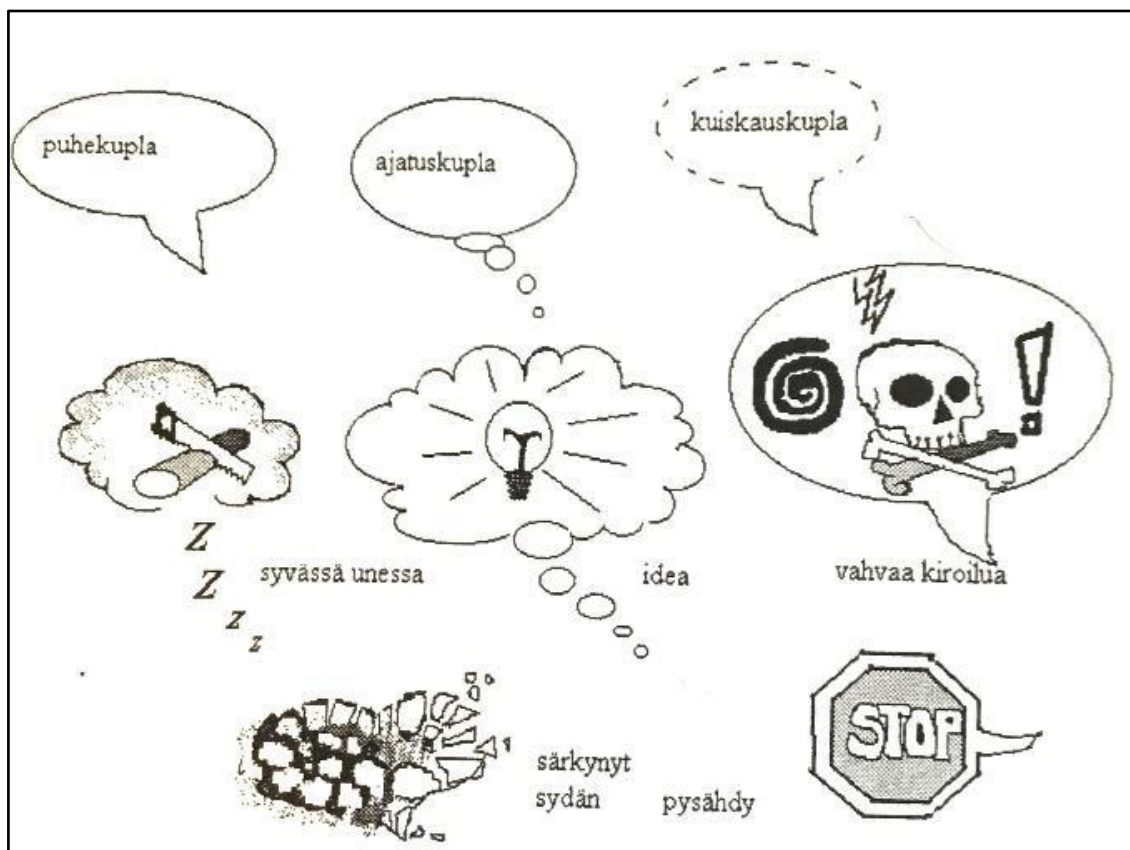
Sarjakuvan peruselementit

Kuva, sana, efekti ja sarjakuvaruutu ovat sarjakuvan peruselementit. Peruselementeillä muodostetaan kerronnallinen jatkumo. Perinteisesti sarjakuvassa esiintyy kolme kirjoitetun kielen tyyppiä: kerronta, dialogi ja ääniefektit (Herkman 1998, 41). Kuvat toimivat nopeina informaation välittäjinä ja tarinan tilalliset ja fyysiset elementit välittyvät kuvien kautta lukijalle välittömästi. Kuvallista ilmaisua voidaan tutkia perinteisen kuvataiteen, valokuvataiteen ja elokuvataiteen keinoin. Sarjakuvan kuvamaailmaa voidaan tutkia vertaamalla yksittäisiä ruutuja kameralla otettuihin kuviin. Sarjakuvan ruutu vastaa valokuvan rajausta samoin kuvakoko ja kuvakulma ovat valokuvauksesta tuttuja termejä. (Herkman 1998, 25) Sarjakuvissa yhdistyvät staattinen kuva ja teksti hieman samoin kuin elokuvassa käytetään liikkuvaa kuvaa ja ääntä. Elokuvan liikkeen ja äänen kokemus syntyy sarjakuvassa erilaisin graafisin merkein, efektien avulla (Herkman 1998, 26). Sarjakuvan kuvallisuus erottaa sarjakuvakerronnan perinteisestä kirjallisuudesta. Kerronta koostuu yksittäisistä pysäytetyistä kuvista, ruuduista ja niiden välisistä aukoista. Kuvien, sanojen ja efektien erilaiset yhdistelmät muodostavat sarjakuvan kielipin. Lukijaa ohjaavat näkökulma, josta sarjakuvan kuvat on näytetty; piirrostyle, kontrasti, perspektiivit huvittavuus realismi, fantasia jne. Nämä sisältävät ideologioita ja tyypittelyjä, jotka vaikuttavat lukijan suhtautumiseen luettavaan. (Herkman 1998, 27) Tekstiaines kuvaa objektiaan tietystä näkökulmasta, eli sarjakuvassa voidaan kysyä, kuka puhuu ja kenellehän puhuu. Sarjakuvakerrontaan vaikuttaa myös se mitä ei näytetä. Teksti täydentyy lukijan mielessä ruutujen välissä, ratkaisevat muutokset kerronnassa tapahtuvat tässä. Lukija joutuu täyttämään aukot itse, mikä vaikuttaa kerronnan muodostumiseen. (Herkman 1998, 168)

Strippi on yksinkertaisin sarjakuvan muoto ja sanomalehtien sarjat ovat yleensä strippejä. Strippi muodostuu ruuduista, joita on yleensä kolme kappaletta ja ruutujen määrän vaihteluväli on tavallisimmin yhdestä viiteen. Ruutujen välialueita kutsutaan palkeiksi (Manninen 1995, 33–34). Ruutujen sommittelu voi olla hyvinkin vapaata, eli ne voivat esimerkiksi olla päällekkäin ja osa voi olla pehmennettyjä jne. (Kuusamo 1990, 211). Sarjakuva eroaa muusta kirjallisuudesta siinä, että sarjakuvan teksti voi esiintyä neljässä tasossa. Kun kirjoitetussa kirjallisuudessa teksti esiintyy peräkkäisinä rakenteina, voidaan sarjakuvailmaisussa käyttää kertovaa tekstiä, joka on tuttu kerrontatapa kirjoitetusta kirjallisuudesta. Dialogia ilmaistaan sarjakuvalla ominaisten puhekuilien avulla. Äänite-

hosteita kuvataan onomatopoeettisilla ilmaisuilla kuten “WHAM!” ja “WROOM!”. Onomatopoeettiset ilmaukset voidaan pragmaattisessa semiotiikassa luokitella ikoneiksi. Lisäksi sarjakuvaruuduissa voi olla detaljitekstiä kuten esimerkiksi Yellow Kidin paidassa oleva teksti.

Kuvalliselle ilmaisulle on ominaista yksinkertaistaminen, eli käytetään tutuksi tulleita kuvakoodeja. Esimerkiksi kaksi vierekkäistä pistettä ympyrän sisällä mielletään useimmiten silmiksi (Lindman 1992, 39). Tietynlaisilla merkeillä voidaan kuvata ääntä, liikettä ja tunnetiloja. Sarjakuvalle kaikkein ominaisin merkki on puhekupla, joka muodostaa uuden itsenäisen ilmaisutavan yhdistäessään kirjoitetun sanan ja symbolisen kuvan (Manninen 1995, 38). Puhekuplian muoto (kuva 3.) voi ilmentää esimerkiksi erilaisia ääniä ja mieletiloja.

Kuva 6. Puhekuplian muoto juonen ilmentäjänä.

6 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Tämän tutkimuksen tehtävänä on kuvata, millä tavoin kotitalouden toiminnan tavoite, hyvinvointi, ilmenee *Lassi ja Leevi* -sarjakuvassa. Kotitaloutta on tässä tutkimuksessa tarkasteltu tieteenalan, kotitalouden toiminnan ja hyvinvoinnin kannalta. Hyvinvointi määritellään tässä kotitalouden jäsenten keskeisten tarpeiden tyydytykseksi. Tarpeet jäsennehtään Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksien avulla. Allardtin mukaan keskeisiä tarpeita ovat: tarpeet, joiden tyydytys määrittyy yksilön omistamien tai hallitsemien resurssien kautta, tarpeet, joiden tyydytys määrittyy suhteessa siihen, kuinka ihminen käyttäytyy suhteessa muihin ihmisiin ja tarpeet, joiden tyydytys määrittyy sen perusteella, mitä ihminen on suhteessa yhteiskuntaan (Allardt, 1972 37–38). Hyvinvoinnin ulottuvuuksia voidaan tarkastella hyvinvoinnin osatekijöiden avulla. **Eri osatekijät voidaan nähdä niin arvoina, tarpeina ja resursseina** (Allardt 1972, 51). Kotitalouskontekstiin sijoittuvat stripit analysoidaan sisällönanalyysin ja semioottisen analyysin avulla. Semioottinen analyysi suoritetaan Greimasin aktanttimallin ja Peircen objektin ja merkin suhteen tarkastelun avulla.

Tutkimuskysymys:

1. Millä tavoin hyvinvoinnin ulottuvuudet ilmenevät kotitalouskontekstiin sijoittuvissa *Lassi ja Leevi* -sarjakuvissa sisällönanalyysin ja semiotiikan menetelmin tarkasteltuna?

Kuvassa 6 on koottuna tämän työn teoreettisessa viitekehyksessä käytetyt teorialat. Kuvassa keskelle jäävä alue kuvaa kotitalouskontekstiin sijoittuvia *Lassi ja Leevi* -sarjakuvia aineistoa, jota tarkastellaan hyvinvoinnin näkökulmasta. Nuolet kuvaavat analyysimenetelmiä.

Kuva 7. Tutkimuksen viitekehys

7 Tutkimuksen suorittaminen

Tämä työ on laadullinen tutkimus, jossa aineisto analysoidaan sisällönanalyysin avulla. Aineiston analyysia jatketaan Peircen pragmaattiseen semiotiikkaan perustuvaan stripeistä löytyvien merkkien ja sen edustamien objektien suhteen tarkastelulla. Tarinallinen aineisto, eli sekä kuvallinen että sanallinen tarina, analysoidaan strukturaalista semiotiikkaa edustavan Greimasin myyttisen aktanttimallin avulla.

7.1 Laadullinen tutkimus

Laadullista tutkimusta on mielekästä kuvata ymmärtäväksi tutkimukseksi. Jaottelu **laadullisen** eli kvalitatiiviseen tutkimukseen ja **määrälliseen** eli kvantitatiiviseen tutkimukseen perustuu erotteluun tietämisen tavasta. Jako tietämisen tapaan johdetaan aristoteelisesta tai galileisesta perinteestä, joissa ilmiötä voi joko ymmärtää tai selittää. Näitä kahta puolta voidaan kuvata nimityksillä deskriptiivinen ja teoreettinen tiede. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 25) Tavoite deskriptiivisellä tieteellä on tosiasioiden löytäminen ja kuvaaminen, teoreettisella tieteellä hypoteesien ja teorian muodostus. Ymmärtäminen ihmisistä tutkivien tieteiden metodina on eräänlaista eläytymistä tutkimuskohteisiin liittyvään empiriseen ilmapiiriin. Ymmärtämisellä on psykologinen sävy. Von Wrightin mukaan ymmärtämisen ja selittämisen traditioiden ero on totuuden ulottumattomissa. Ihminen paljastaa tehdyn valinnan pohtiessaan kumpi traditio edustaa totuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 26)

Laadullisen tutkimuksen suhde teoriaan ja teoreettiseen on eri perinteissä erilainen. Eri perinteitä edustavat esimerkiksi hermeneutiikka, fenomenologia ja analyyttinen kielifilosofia. (Eskola & Suoranta, 1998, 20) Teoriaa tarvitaan metodien etiikan ja luotettavuuden hahmottamiseen. Teoria ja viitekehys muodostuvat käsitteistä ja niiden välisistä merkityssuhteista. Viitekehysten muodostavat tutkimusta ohjaava metodologia ja se mitä tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetään. Koska kysymys on empiirisen ilmiön tutkimisesta, on laadullisia menetelmiä pidettävä työkaluina ja korostettava kohdeilmiön käsitteellisen pohdinnan merkitystä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 19)

Ihmistieteille on yhteistä tutkimuksen kohde, eli mielen konstruoima maailma, joka rakentuu ja välittyy aina merkityksinä. Merkityksen käsitys viittaa siihen maailmansuhteeseen joka ihmiselle olemiselle on tyypillinen. Hahmotamme maailmaa aina tietyn merkityksellistämisen prosessin ja merkitysyhteyden kautta. Yhteiskunnalliset käytännöt tutkimuskohteina ovat olemassa vain ihmisen kautta. Tutkimuskohteet ovat inhimillisten arvojen sävyttämiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 29, 34) Laadullisen tutkimuksen tuloksia ei voida pitää ajattomina ja paikattomina, vaan historiallisesti muuttuvina ja paikallisina. Objektiivisuus syntyy tutkijan subjektiivisuuden tunnustamisesta ja ennako-oletusten tiedostamisesta. Aineiston tieteellisyyden kriteeri on aineiston käsitteellistämisen kattavuus. (Eskola & Suoranta 1998, 13–15)

7.2 Tutkimuksen aineisto

Tämän tutkimuksen aineistona on Lassi ja Leevi -sarjakuva. Alkuperäiseltä nimeltään sarjakuva on *Calvin and Hobbes*, joissakin suomalaisissa sanomalehtistripteissä sarjakuva oli aikoinaan nimeltään *Paavo ja Elvis*. Bill Watterson teki sarjakuvaa 18.11.1985–31.12.1994 (Watterson 1994, 2). Wattersonin tuotannosta valittiin ensimmäinen Juhlakirja (1996), alkuteos vuodelta 1990, 10-vuotisjuhlakirja (1996), alkuteos vuodelta 1995, sekä viimeinen sarjakuva albumi Viimeinen valssi (1996), alkuteos vuodelta 1995. Näin aineistoksi saatiin sarjakuvia Lassi ja Leevi -sarjakuvan alku-, keski- ja lopputuotannosta. Aineistokorpus käsitti 152 strippiä, joista analysoitiin 26 strippiä.

Esikuvinaan Watterson pitää *Tenavat*-, *Pogo*- ja *Krazy Kat* sarjakuvia. Nämä kolme sarjakuvaa toimivat monella tasolla ja samalla kun ne viihdyttävät, ne käsittelevät myös muita vakavampia aiheita. Lassi ja Leevi -sarjakuvassa voidaan nähdä vaikutteita näistä sarjakuvista. (Watterson 1996, 17–18) Lassi, Calvin on saanut nimensä 16-luvun ranskalaisen teologin John Calvinin mukaan (kalvinismi). Leevi, Hobbes on saanut nimensä 1700-luvun englantilaisen filosofin Thomas Hobbesin mukaan. (Martell 2010, 54) Sarjakuva sijoittuu 80–90-luvun USA:n Keskilänteen, jonkun esikaupungin laitamille (Martell 2010, 107). Sarjakuvan teemat käsittelevät Lassin mielikuitusmaailmaa, hänen ystäväyytään Leevin kanssa, hänen vastoinikäymisiään sekä hänen näkemyksiään poliittisista ja

kulttuurisista aiheista. Lassin vuorovaikutusta vanhempiensa, luokkatoveriensa ja muiden yhteisön jäsenten välillä käsitellään sarjakuvassa myös paljon. Lassi on sarjakuvassa koko ajan kuusivuotias eikä hänen syntymäpäiviään näytetä, mutta sen sijaan sarjakuvassa vietetään usein joulu- ja kesälomia. Watterson arveli tehneensä Lassin hahmosta vähän liian älykkään ikäisekseen. Hänestä Lassin tekeminen oli helppoa koska Lassi on ulospäin suuntautunut ja vallaton, eikä hänen aivojensa ja suunsa välillä ole suodatinta. (Martell 2010, 57)

Leevin kaksoisluonne on läpi sarjakuvan kulkeva aihe. Lassille Leevi on elävä, iso tiikeri. Kaikki muut näkevät Leevin pienenä pehmoleluna. Subjektiivisen todellisuuden teema on sarjakuvassa näkyvä ja oleellinen. Watterson esittää kaksi versiota todellisuudesta, näistä lukija voi valita itselleen todellisemman todellisuuden. (Martell 2010, 55) Watterson käytti sarjakuvaa usein kommentoidakseen amerikkalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa. Kritiikin välineenä toimi Leevi. Lassin isä työskentelee patenttivirastossa ja äiti on kotiäiti. Perhe on keskiluokkainen. (Watterson 1996, 23) Sarjakuvassa usein esiintyviä teemoja ovat esim. lumipallot ja lumiukot, pahvilaatikot, jotka voivat olla lentäviä aikakoneita, hahmonmuuntimia tai myyntikojuja. Lassipallo on peli, jossa ainoa sääntö on se, että samaa sääntöä ei saa käyttää kahta kertaa. Kelkka ja sillä hurjaa laskemista käytetään elämän ja kuoleman metaforana. (Watterson 1996, 54, 104, 166)

7.3 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusmenetelmä. Sisällönanalyysi voidaan nähdä sekä väljänä teoreettisena kehyksenä että yksittäisenä metodina. Aineistolähtöisessä analyysissä tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus, jossa aikaisemmillä havainnoilla ja teorioilla ei tulisi olla tekemistä analyysin toteuttamisen ja tuloksen kanssa (Tuomi, Sarajärvi 2018). Teoriaohjaavassa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto ohjaa analyysiä valikoivasti. Aikaisemman tiedon merkitys ei testaa teoriaa vaan pyrkii luomaan uutta. Teorialähtöisessä analyysissä tutkittava ilmiö määritellään jo tunnetun teorian mukaisesti, aineisto analysoidaan suhteessa käytettyyn teoriaan samalla testaten teoriaa itseään. Aineistolähtöisessä ja teoria-

ohjaavassa analyysissä aineiston hankinta ei ole riippuvainen teoriaosan tiedosta tutkittavasta ilmiöstä. Teorialähtöisessä analyysissä ja tiedetty sanelee aineiston hankinnan ja ilmiön käsittelyn. (Tuomi, Sarajärvi 2018, 82) Tämä työ on teoriaohjaavaa analyysia, jossa aineisto ensin rajataan kotitalouskontekstin avulla. Analyysiyksiköt nousevat tästä rajatusta aineistosta, jonka jälkeen Allardtin hyvinvointiteoria ohjaa aineiston luokittelua. Näin saadaan tutkimuksen aineisto sidottua kotitalouden ja hyvinvoinnin viitekehykseen. Myöhemmässä vaiheessa aineistolle tehdään vielä semioottinen analyysi.

Laadullisen tutkimuksen analyysin eteneminen voidaan kuvata seuraavan rungon mukaan: Tehdään päätös siitä, mikä aineistossa kiinnostaa. Se, mistä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita, näkyy tutkimusongelmasta/tutkimustehtävästä. Aineisto käydään läpi ja kiinnostuksen kohteet erotellaan ja merkitään esimerkiksi koodaamalla tai litteroimalla. Muu aineisto poistetaan tutkimuksesta. Aineisto analysoidaan luokittelemalla, teemoittelemalla tai tyypittelemällä. Luokittelu on enemmänkin kvantitatiivisen analyysin keino. Yksinkertaisimmillaan lasketaan, montako kertaa jokainen luokka esiintyy aineistossa. Teemoittelussa painottuu mitä kustakin teemasta on sanottu. Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään tietyiksi tyypeiksi. Teemat ja tyypittelyt tutkija löytää aineistostaan oman ymmärryksensä avulla. Lopuksi tutkimuksen raportoidaan ja tehdään yhteenveto. (Tuomi, Sarajärvi, 2018, 78)

Tässä tutkimuksessa haluttiin tarkastella tarpeita kotitalouden viitekehyyksessä. Allardt on jakanut tarpeet kolmeen luokkaan erilaisten tarpeentyydytyksen luonteen mukaan. Näitä hyvinvoinnin ulottuvuuksia ovat elintaso, yhteisyyssuhteet ja itsensä toteuttamisen muodot. Kukin luokka on vielä jaettu useaan osatekijään. Tarpeita tarkastellaan tässä tutkimuksessa näiden hyvinvoinnin osatekijöiden avulla. Tämän tutkimuksen tärkein viitekehys on kotitalouden toiminta. Aluksi suoritettiin aineiston rajausta kotitalousnäkökulmasta. Huomio kiinnitettiin sarjakuvassa esiintyviin arkipäivän konkreettisiin tapahtumiin kuten ruoanvalmistukseen, vaatehuoltoon ja hoivaan. Kotitöitä enemmän etsittiin kuitenkin kotitalouden toimintaan liittyvää vuorovaikutusta. Vaikka lasten koulunkäynti kuuluu olennaisena osana perheeseen, jätettiin pois koulussa tapahtuvat sarjakuvat, mikäli ne eivät suoraan koskeneet perheessä tapahtuvaa vuorovaikutusta. Myöskään sarjakuvissa usein esiintyneitä teemoja, kuten ällistysmies, avaruussankari Spiff ja muodonmuutoskone, ei käytetty, jos ne eivät liittyneet kotitalouskontekstiin. Tämän jälkeen soveltuvat stripit valokuvattiin.

Aineistokorpus muotoutui seuraavasti: *Juhlakirjasta* valittiin 85 strippiä, *Lassi ja Leevi 10-vuotis juhlakirjasta* valittiin 41 strippiä, ja *Viimeinen valssi* albumista valittiin 26 strippiä. Aineistokorpus muodostui siis yhteensä 152 stripistä. Strippien lukumäärällä ei sinänsä ole laadullisessa tutkimuksessa merkitystä, mutta haluttiin laaja aineisto, jota voi rajata valittujen periaatteiden mukaan. Jokaiselle stripille on merkitty koodi. Liitteessä 2 on lueteltuna koodit ja millä sivulla Wattersonin kirjoissa strippi sijaitsee. Yllättävää oli se, kuinka ensimmäisestä ja viimeisestä teoksesta saatiin enemmän irti kuin 10-vuotisjuhlakirjasta, joka sisältää Wattersonin itsensä valitsemia strippejä. Jokainen strippi luettiin ja katseltiin huolellisesti läpi ja niihin kirjoitettiin asiasanat, jotka kuvasivat sisältöä. Jo tässä vaiheessa asiasanat liittyivät kotitalousnäkökulmaan, mikä oli luonnollista koska stripit olivat valittu tästä näkökulmasta. Asiasanoja kertyi 55 kappaletta ja ne löytyvät taulukosta 2. Asiasana kuvaa stripin ydinsisältöä kuten tapahtumaa tai ilmapiiriä. Aineiston rajauksen tässä vaiheessa asiasanat valittiin vapaasti assosioiden, mutta taustalla vaikuttivat kuitenkin kotitalousnäkemys ja Allardtin hyvinvointiteoria. Asiasanat tiivistettiin ja teemoiteltiin. Aineistosta saatiin 24 teemaa. Teemat ristiintaulukoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti Allardtin hyvinvoinnin osa-alueiden kanssa. Asiasanat, teemat ja teemojen luokittelu Allardtin hyvinvoinnin osa-alueiden mukaan esitellään taulukossa 2. Liitteessä 3 esitetään se, miten aineistokorpus jakaantui eri hyvinvoinnin osatekijöihin.

Taulukko 2. Aineiston luokittelu hyvinvoinnin osatekijöiden, teemojen ja asiasanojen avulla.

Hyvinvoinnin osatekijä elintaso n=12	Teema korpuksessa n=24	Asiasanat n=55	Strippiin viittaava koodi
1 tulot	rahat ja tavara	<i>rahat ja tavara</i>	A35, C5
2 asumistaso	asuminen	<i>asuminen</i>	A84
3 työllisyys	työ kotityöt	<i>työ ja kotityöt, kiire</i>	A75, A82,
4 koulutus	oppiminen	<i>koulu, kotitehtävät, opetus, tietäminen, tutkiminen, kirjoittaminen</i>	A75 , C10,

5 terveys	ruoka, terveys kylpy	<i>ruoka, ällötys, vaatteet, sairaus, terveys</i>	A73, C10,
6 paikallisyhteys	kouluun meno	<i>aamut, koulu</i>	C22
7 perheyhteys	perhe tunteet Elämä	<i>kiusaaminen ja ärsytys, totteleminen, käskyt, kysymyksiä, myötätunto, asenne, rakkaus, haluaminen, teeskentely huoli maailmasta, onni, perhe, vanhemmat, lapsuus, elämä, kuolema, tulevaisuus, vastarinta, yhteisöllisyys, anteeksi saaminen, asenne, huoli</i>	A5, A26, A65, B4, B7, B8,
8 yhteisyyssuhteet	ystävyyys	<i>ystävyyys, yksinäisyys</i>	C12
9 arvonto	C arvoasema	<i>ulkonäkö, arvostus, hyvä omanarvontunto</i>	A1, A42, A52, C4,
10 korvaamattomuus	korvaamattomuus	<i>epäily, selitys, vahinko</i>	A83,
11 poliittiset resurssit	moraali	<i>oikeudenmukaisuus, politiikka</i>	B32,
12 Mielenkiintoinen vapaa-ajan toiminta	taide, leikki ja luovuus vapaa-aika ja tv	<i>mielikuvitus sadut tarinat, innostus, loma, vapaa-aika, yhteinen aika, oma aika, harrastus, leikki, tv, ideat</i>	A10, A57, A62, B24,

Aluksi tutkimuksessa oli mukana asiasanat äiti ja isä, ne kuitenkin poistettiin, koska tutkimuksessa tutkitaan tarpeisiin liittyviä teemoja. Sarjakuvan henkilöitä ja heidän suhdettaan tarpeisiin tarkastellaan tämän tutkimuksen semioottisessa analyysissä. Eli vaikka äiti ja isä eivät olleet luokiteltuina omiksi teemoiksi, he edelleen esiintyivät valituissa stripeissä. Koko tutkimuksen kannalta oli silti mielenkiintoista se, että äiti esiintyi melkein kaksi kertaa useammin kotitalouskontekstiin liittyvässä sarjakuvissa kuin isä.

Seuraavaksi kerättiin kaikki rahaan ja tavaraan liittyvät stripit, eli hyvinvoinnin osatekijään **tulot** liittyvät stripit. Stripeistä etsittiin samuutta, erilaisuutta ja valittuun hyvinvoin-

nin osatekijään sopivuutta. Juoneltaan samanlaiset stripit rajattiin pois, jolloin jäljelle jäänyt edusti montaa muuta strippiä. Mikäli strippi ei ollenkaan sopinut kyseessä olevaan hyvinvoinnin osatekijään se poistettiin. Näin jatkettiin jokaisen hyvinvoinnin osa-alueen kanssa. Ensimmäisen erittelyn jälkeen oli jäljellä 93 strippiä, joka oli edelleen tarpeettoman laaja aineisto analyysia varten. Siksi saman aineiston rajaaminen tehtiin useaan otteeseen. Tämä vaihe vaati huolellisuutta, jottei aineistokorpuksesta menetettäisi oleellisia strippejä. Toisaalta laaja aineisto antoi myös varaa tiukempaan rajaukseen. Valittuja strippejä verrattiin Allardtin hyvinvoinnin osatekijöihin. Koska aineisto koostui kotitalouden toimintaa käsittelevistä stripeistä, en analysoinut perinteistä palkkatyötä, vaan korvasin hyvinvoinnin osatekijän työllisyyden kotityöllä. Tämä oli koko tutkimuksen kannalta tärkeä päätös. Kotitalouden toiminnan tavoitetta hyvinvoinnin näkökulmasta ei voi tutkia ilman kotitöiden tarkastelua ja Allardtin hyvinvointimallissa työ on oleellinen osa hyvinvointia.

Lopulliseksi aineistoksi saatiin taulukossa 2 esiintyvät 26 strippiä. Huomioitavaa on, että yksi strippi edustaa useaa muuta koko aineistossa ollutta strippiä, esimerkiksi taulukossa on vain yksi kotityötä edustava strippi, kun taas liitteessä 3 näitä strippejä on 13. Tutkimuksen tuloksissa myös muut stripit vaikuttivat tulkintaan implisiittisesti. Yksittäisessä stripissä oli myös useita aiheita useasta eri hyvinvoinnin osatekijästä, mutta sitä analysoitiin selkeyden vuoksi vain yhdestä näkökulmasta.

7.4 Aineiston semioottinen analyysi

Sisällönanalyysin avulla laaja aineisto saatiin rajattua ja jäsenneltyä. Sarjakuvailmaisun huomioon ottaminen vaati lisäksi vielä kuvan ja tarinan analysointia erikseen. Strippien yksityiskohtainen analyysi Peircen ikonien, indeksien ja symbolien sekä Greimasin aktanttimallin avulla esitetään seuraavissa esimerkeissä (kuvat 8, 9 ja 10) (taulukko 3, 4 ja 4). Jokaisesta aineistokorpuksesta käytetystä Wattersonin teoksesta on valittu tähän yksi strippi, ne on myös valittu sen mukaan, että ne edustavat eri hyvinvoinnin ulottuvuuksia.

Kuva 8. Hyvinvoinnin ulottuvuuden elintaso, osatekijään **tulot** kuuluva strippi C5. (Watterson 1996 c, 7)

Taulukko 3 semioottinen analyysi kuvasta 8.

Analyysi Greimasin aktanttimallin mukaan:		
Lähtetäjä hyvinvoinnin ulottuvuus elintaso, osatekijä tulot: Lassi haluaa rahaa.	Objekti: raha	Vastaanottaja: Ei palkkaa huoneen siivoamisesta.
Auttaja Palkka perusteluna työn tärkeydelle ja motivaattorina työn tekemiselle.	Subjekti Lassi	Vastustaja Äiti käskää Lassia siivoamaan.
Analyysi Peircen merkin ja objektin suhteiden ikonin, indeksin ja symbolin mukaan.		
Ikoni: Kuva sotkuisesta sängystä, kuva äidistä ja Lassista.		
Indeksi: Taulu vinossa, lipaston laatikot auki lehti ja sukka sängyllä ovat indeksi siitä, että Lassi ei ole siivonnut huonettaan eikä häntä kiinnosta tehdä sitä.		
Symboli: Aluksi äidin kädet ovat lantiolla, tämä symboloi käskemistä. Äiti kääntymisen pois päin Lassista ja katseen suuntaaminen muualle edustaa ehdotonta kieltoa. Äidin kädet puuskassa tarkoittaa, että asiasta ei keskustalla.		

Kuva 9. Hyvinvoinnin ulottuvuuteen yhteisyyssuhteet osatekijään perhesuhteet kuuluva strippi B8. (Watterson 1996 b, 40)

Taulukko 4 semioottinen analyysi kuvasta 9.

Analyysi Greimasin aktanttimallin mukaan:		
Lähettiläjä hyvinvoinnin ulottuvuus yhteisyyssuhteet, osatekijä perheyhteydet: Tämä strippi kuvaa sitä, kuinka yksilöllä on rakkauden ja hellien suhteiden tarve ja sitä, kuinka nämä suhteet toimivat voimavarana.	Objekti: Suru	Vastaanottaja: Ilo siitä, että Lassi sai kohdata pesukarhun. Surusta huolimatta Lassi on voittanut kuoleman lopullisuuden säilyttämällä pesukarhun muistoa.
Auttaja: Isä lohduttaa, Lassi oppii isän avulla käsittelemään surua	Subjekti Lassin tunteet	Vastustaja: Kuoleman lopullisuus
Analyysi Peircen merkin ja objektin suhteiden ikoni, indeksi ja symboli mukaan.		
Ikoni: Lassi juoksee isän syliin kädet ojossa. Onomatopoeettinen yäähh		
Indeksi: isän kädet antavat lohtua. Tässä stripissä on tärkeää myös se mitä ei näytetä. Lassin ilmeet toimivat indeksinä pesukarhun kuolemalle.		
Symboli: Stripissä kovaa itkua symboloi ilmaisu, jota kirjoitusasu vahvistaa. Aluksi isä seisoo ja ottaa vastaan Lassin. Suurimmalla surun hetkellä isä on hyvin lähellä Lassiä. Lopuksi isä antaa Lassille tilaa käsitellä surua pysyen silti vierellä.		

Kuva 10. Hyvinvoinnin ulottuvuuteen itsensä toteuttamisen muodot, osatekijään arvonto kuuluva strippi. A42 (Watterson 1996a139)

Taulukko 5. semioottinen analyysi kuvasta 10.

Analyysi Greimasin aktanttimallin mukaan:		
Lähettiläjä, hyvinvoinnin ulottuvuus itsensä toteuttamisen muodot, osatekijä arvonto: Myös lapsilla on tarve arvontoon.	Objekti: Lapsuus	Vastaanottaja: Lassi olisi mieluummin tiikeri kuin lapsi.
Auttaja: Leevi	Subjekti: Lassi	Vastustaja: Aikuisten määräykset

Analyysi Peircen merkin ja objektin suhteiden ikoni, indeksi ja symboli mukaan.		
Ikoni Lassi, Leevi ja kylpyamme.		
Indeksi Käsien ylösnosto on indeksi kiukusta ja turhautumisesta.		
<p>Symboli: Lassi kylpyammeessa ja kylpyammeen asettelu kuvaa Lassin mielentilaa. Aluksi hän on alistunut, amme peittää hänen näkyvistä ja näkyy vain kaksi pistettä, jotka symboloivat alistunutta ja mietтелиästä ilmettä. Toisessa ruudussa ei ole rajausta, vaahto ammeessa on suurta ja vesi räiskyy, myös Lassin kädet ovat pystyssä ja kulmakarvat on piirretty yhteen. Nämä elementit symboloivat vihaisuutta. Kylpyammeen asettelun rauhoittuminen, ammeen paikalleen asettuminen kuvaa päätelyn ratkaisua.</p> <p>Hampaat symboloivat uhkaa tai puolustautumista ja voimaa.</p>		

8 Tutkimuksen tulokset

Elintason ulottuvuus, äiti tekee kotitöitä ja vastustaa veltoilua

Elintason ulottuvuus kuvaa turvallista ja mielekästä arjen elämää, johon kuulu esimerkiksi hyvä ruoka, uni ja terveys. Tässä tutkimuksessa kotityöt sijoitettiin hyvinvoinnin osatekijään työt. Lassi ja Leevi -sarjakuvassa stripit, jotka edustavat elintason ulottuvuutta, käsittelivät pääsääntöisesti vuorovaikutusta äidin ja Lassin välillä äidin tehdessä kotitöitä tai patistaessa Lassiä tekemään niitä. Sarjakuvassa ei käsitellä perheen tuloja muuten, kuin että isä on palkkatöissä ja äiti kotona. Rahasta sarjakuvassa keskustellaan silloin, kun perheen lapsi on rikkonut jotain.

Aineistokorpusta tarkasteltaessa kävi ilmi, että kotitalouskontekstiin liittyvissä stripeissä äiti esiintyy kaksi kertaa useammin kuin isä ja hänet kuvataan nimenomaan koko ajan tekemässä kotitöitä. **Kotityötä tekevä äiti** esiintyy niin useasti, että siitä tulee ikoni ja symboli kotityön merkille. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi tiskiallas ei yksinään voi olla kotityön ikoni koska kotityötä ei tapahdu tekemisenä, jollei sarjakuvaperheen äiti tee sitä. Äiti kuvataan usein essu päällä laittamassa ruokaa, tiskaamassa ja siivoamassa. Mikäli sarjakuvan isä tekee kotitöitä, hän korjaa pyöräänsä tai tekee ulkona töitä. Isä kuvataan harrastamassa, niin sanotuissa oikeissa töissä tai lukemassa lehteä. Vaikka isän toimintaa kuvataan monipuolisemmin, on hänet samalla kuvattu etäisemmäksi. Sarjakuvan äiti edustaa hyvän äitiyden ideaalia, jossa hyvä äiti on läsnä, pitää kotinsa siistinä ja huolehtii, että perhe syö yhdessä. Sarjakuvan äiti muistuttaakin Muumimammaa siinä, että kumpikin hoitaa suurimman osan kotitöistä ja on aina läsnä. (Peura 2018, 61) Näiden ja muiden usein artikuloimattomien kulttuuristen, institutionaalisten ja äitien omien vaatimusten kääntöpuolena voi olla äitiyden uuvuttava toteuttaminen (Lehto & Kaarakainen 2016, 88) Elintason ulottuvuutta kuvaavissa stripeissä sarjakuvan perhe edustaa familistista perinteistä perhekäsitystä, jolle on tyypillistä perheen priorisoiminen elämän tärkeimmäksi arvoksi. (Kaartti & Korvela 2014, 157)

Elintason ulottuvuuteen liittyvä vuorovaikutus äidin ja Lassin välillä on usein sitä, että äiti hoputtaa Lassiä kouluun, kylpyyn ja käskee siivoamaan huoneensa. Patistaminen on

tässä sarjakuvassa yksi äidin kotitöistä. Kun kotitöitä kuvaavat stripit sijoitetaan aktanttimalliin, subjektina on luonnollisesti sarjakuvan päähenkilö Lassi. Vastustajaksi tulee usein äiti, joka kieltää tai käskee Lassiä. Äidin pyrkimyksistä saada Lassi tekemään kotitöitä ja Lassin pyrkimyksistä välttää niitä, syntyy usein toistuva teema, josta kumpuaa Lassi ja Leevi -sarjakuvalle ominainen huumori. Toimiessaan vastustaja-aktanttina ja käskemällä tekemään rutiinitöitä, äiti samalla huolehtii kodin kasvattavasta vuorovaikutuksesta. Lassi oppii siivoamaan huoneensa ja viemään roskat. Äidin ja Lassin välinen vuorovaikutus tapahtuu suureksi osaksi akselilla Lassi – äiti – tiskiallas. Välittämisen ilmapiiri näkyy siinä, että äiti on aina läsnä Lassin kysymyksille. Vuorovaikutusta kuvaavan kolmen vastakohtaisen parin avulla voidaan Haverisen ja Martikaisen mukaan tutkia välittämisen ilmapiirin toteutumista. Kodin ilmapiiriä voidaan kuvata seuraavien kysymysten avulla: toimitaanko jonkun ehdoilla vai kaikkien ehdoilla, onko keskustelun sävy väheksyvä, määräilevä vai rakentava ja neuvotteleva, sekä onko perheen tunnelmasto lämmin vai kylmä. (Haverinen & Martikainen 2004, 26) Tässä työssä elintason ulottuvuutta koskeissa stripeissä toimitaan yleensä äidin ehdoilla ja keskustelun sävy on määräilevä. Ilmapiiriä on vaikea määritellä lämpimäksi tai kylmäksi. Sen sijaan voisi tunnelmasto luonnehtia äidin turhautumisen ja kiireen kautta. Äiti kuvataan usein seisomassa kädet puuskassa tai lanteilla nämä asennot symboloivat käskyjä ja kieltoja. Symbolina keskustelun päättymiselle on selän kääntäminen Lassille. Äiti kuitenkin vie Lassille ulos voileivän ja mehulasin, jottei Lassin tarvitse keskeyttää hiekkalaatikkoleikkejä. Watterson myöntää, että sarjakuvan äidin kuvaus painottuu äidin äksyyn puoleen, samalla hän painottaa äidin työn vaativuutta. (Watterson 1996 b, 23) Toisaalta äidin silmät on piirretty pystyssä oleviksi soikioiksi, ja ne toimivat indeksinä pikemmin hämmästykselle kuin suuttumukselle.

Lassia kiusataan koulussa ja tarve koulutukseen on koulukiusaamisen vuoksi uhattuna. Kiusaaminen ei voi olla vaikuttamatta siihen miksi Lassi vastustaa koulunkäyntiä. Sarjakuvista ei käy ilmi, että Lassin vanhemmat olisivat tietoisia kiusaamisesta ja oikeassa elämässä tämä olisi iso ongelma. Samoin kuin kotitöiden kohdalla, käyttää Lassi paljon aikaa ja vaivaa välttäläkseen koulutehtäviä. Tällöin Lassi kuvataan kirjoittamassa kieli poskella sekä ikonina että symbolisesti. Myös asumistasoa kuvaavassa stripissä voidaan pesäpallomaila sellaisenaan nähdä ikonina, kun taas symbolina se edustaa peliä, jota pelaamalla tuhottiin olohuone. Tuhoutunut olohuone on indeksi äidin suuttumiselle, jonka Leevi olettaa tapahtuvan sitten kun äiti näkee olohuoneen. Vaikka äitiä ei ole piirretty

strippiin, tulee hänestä silti stripin päähenkilö. Kun Lassi sairastuu, ovat aktantit erilaisia. Silloin vastustaja-aktantiksi tuleekin sairaus ja objekti-aktantiksi sairas Lassi, jota subjekti äiti hoitaa lääkärin avulla. Indeksinä toimii se, ettei Lassi halua nousta vapaapäivänä ylös leikkimään. Tämä laukaisee äidin hädän, jonka symbolina hän juoksee kohti puhelinta.

Familistinen perhe muuttuu tiimiperheeksi

Yhteisyyssuhteet kuvaavat ihmisen tarvetta kuulua sosiaalisten suhteiden verkostoihin, joissa saa vastaanottaa ja ilmaista välittämistä, toisista pitämistä ja rakkautta (Allardt 1976, 43) Koska aineisto valittiin kotitalousnäkökulmasta, siinä on vain vähän strippejä paikallisyhteydestä ja ne viittaavat kouluun. Lassi ei halua eikä jaksakaan herätä arkaamuisin ja tämä voi viitata koulukiusaamiseen, josta jo hyvinvoinnin osatekijässä koulutus mainittiin. Tämä aineiston rajausta on keinotekoinen, todellisuudessa lasten koulunkäyntiä ei voi erottaa kotitalouden ja perheen toiminnasta. Mikäli koulua koskevat stripit olisi otettu mukaan aineistoon, olisivat ne kuitenkin muuttaneet tämän tutkimuksen näkökulmaa.

Aineistokorpuksessa oli eniten strippejä, jotka liittyvät perheyhteyteen. Usein stripeissä näkyy vanhempien ärsyntyminen lapsensa aiheuttamista sotkuista ja näkökulma on humoristisen ironinen. Sarjakuvassa kinastelu näkyy tekstissä, läsnäolo kuvassa. Elintaso kuvaavissa stripeissä hahmoilla on iso kokoero, ja käskyt tulevat yleensä ylhäältäpäin. Silloin kun strippi kuvaa perheyhteyttä, jossa ilmapiiri on rakentava ja lämmin, hahmot on piirretty lähes samankokoisiksi. Näissä stripeissä, joissa perhe neuvottelee yhdessä arjen toiminnoista, voi sarjakuvaperhettä kuvata familistisen perhekäsityksen sijaan tiimiperheeksi. Tiimiperheessä perhe korostaa sekä yhteisöllisyyttä että huomioi yksityisyyttä. (Kaarti & Korvela 2014, 147). Stripissä B8 (kuva 9) käsitellään kuolemaa ja surua. Isän asennon muutos hänen lohduttaessaan Lassia symboloi hyvin tätä yhteisöllisyyden ja yksityisyyden samanaikaista huomioimista. Suurimmalla surun hetkellä isä on hyvin lähellä Lassia. Lopuksi isä antaa Lassille tilaa käsitellä surua pysyen silti vierellä. Näin Lassi kasvaa ymmärtämään isän antaman tuen avulla jotain itseään suurempaa asiaa.

Päähenkilönä Lassi liittyy kauhukakaroista kertovaan perinteeseen. Lassin hahmoa voi verrata alkusarjakuvassa esiintyneeseen Yellow Kidiin (Lindman & al. 1992, 10) sekä Astrid Lindgrenin Eemeliin, jotka ovat ikonisia vilkkaita poikia kuvaavia hahmoja. Lassille ja Eemelille oletetaan käyvän kepposteluista huolimatta hyvin elämässä. Bill Watersonin ja Astrid Lindgrenin henkilöahmojen kuvauksesta välittyvä lämpö estää sen, että sarjakuvissa ja kirjoissa kuvatut tapahtumat olisivat alistavia tai nöyryyttäviä. Haverisen ja Martikaisen mukaan perheenjäseneksi kasvu pikkulapsivaiheessa vaatii rakkauden ja hyväksynnän lisäksi rajoja ja selkeitä vaatimuksia siitä, kuinka toimitaan. Välittämisen ilmapiiri estää tätä yhteisöön kasvamista, eli primaarisosiaalisuutta, olemasta välinpitämättömyydestä. (Haverinen & Martikainen 2004, 45) Vuorisen kandidaatin tutkielmassa todetaan lasten elämän tärkeimpien ihmisten olevan omat vanhemmat, sisarukset, isovanhemmat ja kaverit. Hyvän elämän tarinoissa perhe jää kuitenkin taustalle, riittää että mainitaan perheellä menevän hyvin eikä riidellä liikaa. Huonon elämän tarinoissa lapsia vaikeuttaa riitely omien vanhempien kanssa sekä vanhempien välinpitämättömyys ja ymmärtämättömyys. Huonon elämän kuvauksissa kaivataan perheen aikuisten ihmissuhteiden pysyvyyttä ja syvyyttä sekä tavanomaista arkea (Vuorinen 2006, 25)

Sarjakuvassa lelutiikerillä Leevillä on kaksoisluonne. Lukija voi itse päättää, näkeekö hän Leevin leluna, vai elävänä olentona. Tässä tutkimuksessa näkökulma on usein Lassin, jolle Leevi on todellinen. Lassi ja Leevi -sarjakuvassa ystävä lohduttaa, ärsyttää, leikkii hurjia leikkiä ja on mukana arveluttavissa ideoissa, eli ystävä toimii aktanttimallissa auttajana. Vastustajina toimivat koulukiusaaja, aikuisten määräykset ja Lassin omatunto. Objektina ystävyys suhde tuottaa hyvän olon sekä Lassille että Leeville. Aineistossa on strippi, jossa Lassi ja Leevi syövät maissia rappusilla. Pensaat rappusten vieressä on piirretty symbolisesti ja niiden tehtävänä on kuvata sitä, että ollaan ulkona. Pisarat syödessä kuvaavat sekä herkullisuutta, että syömisestä aiheutuvaa sotkua. Myös äiti on ollut myönteinen idealle. Lassin ja Leevin ilmeet kuvaavat yhteyttä ja ystävyyttä, ja stripistä huokuu hyvä tunnelma. Vaikka stripissä ei näy muuta, voi helposti kuvitella auringonlaskun taivaanrannassa. Strippi ei olisi ollenkaan samanlainen, jos Lassi olisi yksin rappusilla. Strippi kuvaa myös yhdessä syömisestä tärkeyttä. Lasten kirjoittamissa hyvinvoinnista kertovissa eläytymistarinoissa kaverit mainitaan useammin kuin perhe. Kaverit kuuluvat aktiiviseen ja hyväksi koettuun elämään. Huonon elämän tarinoissa lapsi joutuu kiusatuksi ja jätetään yksin. Vaikeudet myös kasaantuivat, ja yksi paha asia saattoi laittaa liikkeen ketjun, joka johtaa yksinäisyyteen ja syrjäytymiseen. (Vuorinen 2006, 27)

Itsensä toteuttamisen muodot kuvastavat Lassi ja Leevi -sarjakuvassa individualistista perhenäkemystä

Allardt määrittelee itsensä toteuttamisen vieraantumisen vastakohdaksi. Vieraantuminen tarkoittaa Allardtin mukaan esimerkiksi sitä, että ihmistä kohdellaan kuin konetta ja numeroa, eikä hänellä ole mahdollisuutta vaikuttaa tekemiseensä ja vapaa-aikaansa. (Allardt 1976, 159) Aineistosta löytyi useita strippejä, jotka käsittelevät arvostusta, sen puutetta ja omanarvontuntoa. Välillä Lassi kokee, että lapsen elämä on pelkkää käskyjen täyttämistä. Lassi tuntee olonsa voimattomaksi koska hän on lapsi. Hän miettii, että ehkä hän saisi enemmän arvontaa, jos hänelle kasvaisi myrkkyhampaat. Myrkkyhampaat symboloivat uhkaa ja puolustautumista mutta myös voimaa. (Kuva 10.) Silloin kun Lassi kertoo syövänsä lounaaksi mitä huvittaa, äiti palauttaa hänet nopeasti maanpinnalle. Äiti ei epäile auktoriteettiaan, vaan kääntää selkensä osoittaakseen, että asiasta ei enää puhuta. Sarjakuvassa isällä on tarve olla Lassin silmissä kaikkietävä. Lassin huomattaessa, että isä huijaa, hän on vihainen ja pettynyt isään. (Kuva 5.) Toisaalta kun Lassi kertoo yleensä ja iloisena päivän saavutuksistaan, isä kuuntelee ja antaa arvostavan vastauksen. Isän asento stripissä kuvaa kuuntelemista ja lämpöä.

Pohjoismaisessa haastattelututkimuksessa kysyttiin tuntevatko ihmiset olevansa korvaamattomia töissä, harrastuksissa tai järjestötoiminnassa. Korvaamattomuutta perheessä ei kysytty, koska Allardt toteaa useimpien olevan todella korvaamattomia läheisilleen. (Allardt 1976, 165) Lassi sen sijaan kyseenalaistaa korvaamattomuutensa. Stripissä A83 (kuva 3.) Lassi purkaa pahaa tuultansa äitiin, jolla on kiire. Pettynään Lassi epäilee, että hänen vanhempansa eivät ole hänen oikeita vanhempiaan. Äiti vastaa, että kuka tahansa muu kuin biologinen vanhempi olisi jättänyt hänet susille. Tässä stripissä Lassin huono tuuli antaa toiminnalle resurssit, eli se toimii auttaja-aktanttina. Äidin kiire estää Lassin huonon tuulen ottamisen tosissaan, jolloin kiire toimii vastustajana. Lapsen tarpeeseen tuntea olevansa korvaamaton, vastataan kiireen vuoksi ironisesti, eikä huono tuuli hällene. Haverisen ja Martikaisen tutkimuksessa haastatellut nuoret korostivat, että vanhempien välittäminen on tärkeää. Nuoret eivät odottaneet vanhempien puhuvan rakkaudesta lapsiin, vaan rakkaus välittyy nuorten mielestä toiminnan, äänensävyjen ja ilmeiden sekä eleiden kautta. Tutkimuksessa tullaan siihen tulokseen, että yhteinen aika on välttämätön

ehto välittämisen ilmapiiriin synnylle. (Haverinen & Martikainen 2004, 81) Äidin läsnäolosta huolimatta jää Lassi ja Leevi -sarjakuvassa moni keskustelu äidin kiireen vuoksi kesken. Kiire mainitaan myös tämän tutkimuksen asiasanoissa ja aktanteissa.

Lassi ja Leevi -sarjakuvassa hurjaa vauhtia alaspäin syöksyvä kelkka symboloi politiikkaa. Lassi tietää, että hänellä on isona poliittisia oikeuksia, mutta hän ei usko, että niistä on hänelle mitään hyötyä. Hänen mielestään on parempi pysyä passiivisena ja syyttää sen jälkeen olosuhteita. Watterson käytti usein metaforia ja kommentoi sarjakuvansa avulla amerikkalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa. Kotitalous on osa yhteiskuntaa, mutta sen enempää ei tässä työssä tutkittu hyvinvoinnin osatekijää poliittiset resurssit. Sarjakuvassa käsitellään myös paljon oikeudenmukaisuutta ja moraalia, esimerkiksi Lassin pohtiessa saako lumipallolla heittää tyttöjä.

Sarjakuvaperheen itsensä toteuttamisen muodot hyvinvoinnin ulottuvuutena näyttäytyy individualistisen perhenäkemyksen valossa. Individualistisessa perhekäsityksessä painotetaan yksilön toiveita ja haluja sekä oikeutta omaan elämään. (Korvela & Tuomi-Gröhn 2014, 13) Tätä kuvaa se, että sarjakuvan henkilöt näytetään jokainen omissa harrastuksissaan. Lassilla on tarve olla luova ja hän löytää paljon mahdollisuuksia osoittaa luovuuttaan. Esimerkiksi märkä betoniruutu symboloi tyhjää kangasta ja vaatii jäljen jättämistä. Hänen taiteensa ilmaisee aina jotain, usein protestia. Erityisesti lumiukkotaide herättää voimakkaita reaktioita Lassin kuvatessa isänsä luonteenpiirteitä tai äidin valmistamaa ruokaa. Sarjakuvassa Lassi määrittää vapaa-ajan ajaksi, jolloin saa tehdä mitä haluaa, mutta myös olla tekemättä mitään. Isällä on eri käsitys vapaa-ajasta. Hän osoittaa kelloa symbolina ja samalla laskee töitä, joita hän on jo tehnyt ennen kuin Lassi herää. Lassi kävelee isän luo ja kääntyy takaisin, ja keskustelu on päättynyt. Näin Lassi osoittaa osavansa erottaa vapaapäivän ja työpäivän. Puun alla loikoilu kuvataan aluksi läheltä, ja Lassi ja Leevi vaihtavat muutaman sanan, jonka jälkeen lähikuvasta siirrytään kauemaksi ja samalla ilmeiden rauhoittuminen symboloi lomaa, vapaa-aikaa ja rauhaa. Aina eivät Lassi ja Leevi -sarjakuvassa oman ja yhteisen ajan tarpeet kohtaa. Lassi haluaa näyttää äidille kuinka syvälle hän kahlaa. Äiti haluaa lukea rauhassa lehteä, eikä seuraa, kun innostunut Lassi kahlaa vedessä. Lassi huomaa äidin välinpitämättömyyden ja pettyy. Lehti ja aurinkolasit symboloivat äidin omaa tilaa ja aikaa.

9 Luotettavuustarkastelu

Laadullisen tutkimuksen luotettavuustarkastelussa on kysymys aineiston, menetelmien ja tutkimuskysymysten suhteesta. Antaako aineisto tietoa tutkittavasta aiheesta? Tutkijan subjektiivinen näkemys vaikuttaa aina tutkimustulokseen. Ratkaisevaa on, kuinka hyvin tutkija on kyennyt ottamaan huomioon omat taustaoletuksensa. Laadullinen tutkimus on ajallisesti ja paikallisesti sijoittunutta. (Alasuutari 2011, 190) Tässä tutkimuksessa ei käytetä määrällisestä tutkimuksesta lähtöisin olevia käsitteitä validiteetti ja reliabiliteetti. Luotettavuustarkastelu on jäsennetty Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven sekä Anne Malinin esittämien tarkastelutapojen avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122) (Malin 2011, 214–223) Tuomi & Sarajärvi käsittelevät luotettavuustarkastelua yleisellä tasolla ja Malinin luotettavuustarkastelun jäsentely antaa soveltuvien osien selkeitä raameja tämän työn tarkastelulle. Steinar Kvalen mukaan tieto ei ole todellisuuden peilikuva, vaan todellisuuden sosiaalinen konstruktio. Pragmaattisen teorian mukaan totuutena voidaan pitää sellaista väitettä, joka käytännössä osoittaa itse todellisuutensa. (Kvale 1996, 236) Tieto on relativistista, eli on useita totuuksia ja eri yksilöillä on omat kokemuksensa ja totuutensa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Laadullisena tutkimuksena tämä työ pyrkii ymmärtämään tutkittavaa kohdetta, joka on kotitalouden toiminta. Tämä ymmärrys lisääntyy ilmiön kartoituksen kautta. Totuus tässä työssä syntyy tutkijan ennakkokäsitysten, käsityötaidon ja teoreettisen tietämyksen yhdistelmästä. Näiden perusteella asetetaan käsitteet ja menetelmät, jotka vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin.

Tutkimuksen aineistoa voidaan arvioida relevanssin ja riittävyyden kannalta. (Malin 2011, 216) Relevanssilla tarkoitetaan tässä työssä sitä, että tunnetaan tutkimuskonteksti, joka tässä työssä on kotitalous, ja että aineistosta pystytään rajaamaan kotitalousnäkökulmaa edustavat oleelliset stripit. Myös Kvale painottaa tutkimuskontekstin tuntemisen tärkeyttä (Kvale 1996, 96). Jokaisen stripin kohdalla on kysytty, että kuvaako kyseessä oleva strippi kotitalouden toimintaa. Aineistokorpus oli laaja, käsittäen 152 strippiä Bill Watersonin tuotannon alku- keski- ja loppuvaiheilta. Aineiston riittävyys varmistui aineiston kylläntymisellä eli samankaltaisten teemojen toistumisella.

Tässä työssä aineisto on analysoitu sekä sisällönanalyysin että semioottisen analyysin avulla. Sisällönanalyysin avulla stripeille annettiin asiasanat ja aineisto teemoiteltiin, luokiteltiin ja tiivistettiin. Asiasanojen valintaan Allardtin hyvinvointiteoria vaikutti vasta taka-alalla ja kotitalouteen asiasanat valittiin vapaasti assiosoiden tarkoituksena saada stripin ydin esiin. Tämän jälkeen asiasanat teemoiteltiin ja teemat ristiintaulukoitiin Allardtin hyvinvoinnin osatekijöiden kanssa. Eli tässä työssä teoria ohjaa sisällönanalyysia. Aineisto tiivistettiin niin, että lopulliseen analyysiin päätyneet 26 strippiä ovat eräänlainen tiivistelmä 152 stripistä.

Populaarikulttuurin tutkimuksen merkitys on siinä, että se mahdollistaa erilaisten itsensänselvyyksien purkamisen ja näkyväksi tekemisen (Suoranta 2018, 265) Semioottinen analyysi soveltuu erilaisten kulttuuristen koodausten analysoimiseen. Tässä työssä on analysoitu sekä sarjakuvan kerronnan rakentumista, että kerrottua maailmaa kotitalouden ja hyvinvoinnin kontekstissa. Semioottiseen analyysiin olisi ollut mahdollista valita useita eri sarjakuvan ilmaisumuodolle soveltuvia lähestymistapoja. Esimerkkinä on multimodaalinen analyysi ja Roland Barthesin visuaalinen semiotiikka. Multimodaalisuus tarkoittaa viestin koostumista monesta eri merkkijärjestelmästä (Leeuwen & Jevitt 2004, 94, Kress & Leeuwen 2006, 20). Koska haluttiin analysoida sekä kuvallista ilmaisua, että tarinaa, semioottiseksi analyysimenetelmiksi valittiin kaksi eri semiotiikan rinnakkaista traditiota. Peircen pragmaattiseen semiotiikkaan liittyvän merkin ja objektin välisen suhteen eli ikonien indeksien ja symbolien avulla analysoitiin kuvallista ilmaisua. Greimasin strukturalistinen semiotiikka soveltui hyvin koko tarinan analysointiin, mikä tehtiin Greimasin aktanttimallin avulla. Sarjakuvailmaisun monimuotoisuus oli kuitenkin koko ajan mukana analyysissa, eli oli pyrkimys kokonaisuuden analysoimiseen. Analyysi aktanttimallin, ikonien, indeksin ja symbolin avulla lisäsi analyysin luotettavuutta ja toistettavuutta tuomalla näkyviin sen mitä aineistosta tarkasteltiin.

Pragmaattisten ja strukturalististen menetelmien yhdistelemistä on kutsuttu eklektiseksi. Mats Bergmanin mukaan eklektisessä tarkastelussa yhdistetään periaatteiltaan erilaisia teorioita tavalla, joka ei tee oikeutta kummallekaan näkökulmalle. Eklektisyys tarkoittaa myös, että esimerkiksi Peircen merkki - objektisuhde erotetaan semiosiksesta, jolloin merkkiteoriasta saadaan hyvin instrumentaalinen kuva, eikä se kerro miten merkitystä välitetään. (Bergman 1998, 26) Vastakkaista näkemystä edustaa Eetu Pikkarainen, jonka

mukaan Greimas, vaikka kuuluukin Saussurelaisen perinteen kannattajiin, lähestyy peirceläisiä näkemyksiä korostamalla subjektiivisuutta, toimintaan liittyvää prosessuaalisuutta ja merkitysten suhdetta luonnolliseen maailmaan (Pikkarainen 2004, 105). Harri Veivon ja Tomi Huttusen mukaan strukturalistiset, pragmaattiset ja jälkistrukturalistiset näkemykset täydentävät toisiaan. Riippuu kysymyksenasettelusta, mikä teoria osoittautuu selitysvoimaisimmaksi. (Veivo & Huttunen 1999, 56) Tässä työssä tätä erilaisten perinteiden yhdistämistä pidetään toimivana tapana saada esiin sekä kuvat että tarina. Semiotiikkaa taustoittavassa luvussa on myös esitelty jälkistrukturalismi, koska siinä tarkastellaan merkityksen syntymistä lukemiskokemuksen yhteydessä. Lukijan tulee ymmärtää, kuinka teksti liittyy lukijan minäkäsitykseen. Kuusamo puhuu siitä, kuinka sarjakuvia lukiessa voidaan testata omia tuntemuksia sarjakuvien henkilöihin ja ongelmiin. Kuvitteellisen ja koetun maailman yhtäläisyydet kohottavat ongelmat myyttiselle tasolle. (Kuusamo 1990, 204) Tämä liittyy myös oleellisesti siihen, mistä lähtökohdista tutkija tulkitsee aineistoaan.

Aineiston arvioitavuus tarkoittaa sitä, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä. Aineiston kerääminen ja rajaaminen on raportoitu mahdollisimman huolellisesti. Aineistokorpus lähdeviitteineen on kirjattuna liitteessä 2. Näin ne voidaan halutessa tarkistaa Bill Wattersonin sarjakuvaista. Aineistokorpuksen luokittelu näkyy liitteestä 3 ja analyysin yksityiskohtia selvennetään taulukossa 3, 4 ja 5. Avoin subjektiviteetti tarkoittaa sitä, että tässä tutkimuksessa tutkija itse on ollut keskeinen. Eli mikäli sama tutkija toistaisi analyysin, olisivat tulokset samanlaisia kuin tässä työssä, mutta toinen tutkija luultavasti tulkitseisi sarjakuvia eri tavalla. Tutkimustulosten yleistettävyys tarkoittaa tutkimuksen viittaamista ja suhteuttamista muihin tutkimuksiin sekä tulosten yleisemmän merkityksen arviointia. (Alasuutari 2011, 193) Tässä tutkimuksessa tuloksia on suhteutettu tämän työn viitekehyksessä esitettyihin tutkimuksiin. Esimerkiksi teoria tiimiperheestä modernina perheenä, joka tasapainoilee familismin ja individualismin välillä, muotoutui tämän tutkimuksen tuloksissa eri perhekäsitysten vaihtumiseksi sen mukaan mitä hyvinvoinnin ulottuvuutta tarkasteltiin. Tämän tuloksen yleisemmän merkityksen arviointi olisi mielenkiintoista. Suoraan toiseen kontekstiin ei tämän tutkimuksen tuloksia voi yleistää. Eri-laiset sarjakuvat käsittelevät kotitaloutta eri tavoin, mutta esimerkiksi päivälehtien sarjakuvien kerrontaan. Lassi ja Leevi -sarjakuvaa voi verrata. Esimerkiksi Viivissä ja Wagnerissa sekä Harald hirmuisessa käsitellään usein kotitöitä erilaisten roolien kautta.

10 Pohdinta

Tämän työn tehtävänä oli selvittää millä tavoin hyvinvoinnin ulottuvuudet ilmenevät kotitalouskontekstiin sijoittuvissa Lassi ja Leevi -sarjakuvissa. Johtopäätöksenä on, että hyvinvoinnin ulottuvuudet näkyivät sarjakuvaperheen kuvauksissa eri perhekäsitysten vaihtelun, välittämisen ilmapiirin ja kotitöiden näkökulmista. Allardtin mukaan subjektiivisia tunteita, kuten onni ja rakkaus, on vaikea mitata ja elintason sijaan puhutaan elämänlaadusta (Allardt 1976, 33). Sarjakuva käsittelee elämänlaatua kahdella tasolla: pieniä harmituksen aiheita kuvataan humoristisesti, mutta taustalla on kuitenkin syvä inhimillinen pohjavire, jossa käsitellään onnea, rakkautta, elämää ja kuolemaa. Näistä asioista heijastuu hyvin Haverisen ja Martikaisen esille tuoman välittämisen ilmapiirin käsite. (Haverinen & Martikainen 2004, 80) Perhesuhteissa näkyy myös kasvattaminen moraaliseen vastuuseen, onnistuen pikkuasioissa hieman sinne päin, mutta kun tosi on kyseessä, perhe yhdistyy ja kaikki tukevat toisiaan. Tässä mielessä sarjakuvassa voisi näkyä Vainesin perheorientoitunut näkemys *Home as Moral Centre* (Vaines 2004, 156–157). Semioottinen analyysi tuotti tulokseksi perhenäkemyksen vaihtumisen familistisesta tiimiperheeseen ja individualistiseen perheeseen sen mukaan, mikä hyvinvoinnin ulottuvuus oli kyseessä. Tätä eri käsitysten välillä luovimista voisi kutsua tiimiperheen tavaksi vastata arjen haasteisiin. (Kaartti, & Korvela 2014, 160)

Allardtin hyvinvoinnin osatekijä elintaso, näkyy Lassi ja Leevi -sarjakuvassa siinä, kuinka kotityöt tuottavat hyvinvointia. Kotityö nähdään ärsyttävänä, pitkästyttävänä tai sen olemassaolon voi huomata vain striippien taustalla. Implisiittisesti pidetään kotitalouden toimintaa kuitenkin hyvänä ja tärkeänä. Tätä voi verrata Heinilän toteamukseen, että kotitaloustoiminta on yksi elämisen perusehto (Heinilä. 2007, 1). Kotitalouden toimintaan kuuluu tietty tylsyyden ja toiston sietäminen. Toisaalta näiden samankaltaisten tehtävien hoitaminen yhä uudelleen tuottavat tyydytystä, koska ne ilmentävät rakkautta ja huolenpitoa. Sarjakuvassa ei kiisteta kotitöiden tärkeyttä, vaan ne ovat jatkuvasti osana sarjakuvan esitystapaa. Elintason ulottuvuuteen liittyvät kotityöt kuuluvat tässä sarjakuvassa äidille. Tämä sama tekijän ja tekemisen yhteys toistuu stripeissä niin usein, että sarjakuvaperheen **kotityötä tekevä äiti** muuttuu kotityön merkiksi, jonka ikonina ja symbolina toimii äiti tekemässä kotitöitä. Tämä ikoni on niin vahvasti sidoksissa kotityöhön, että kun äiti lukee rannalla lehteä aurinkolasit päässään, aiheuttaa se heti keskeytyksen ja moitteen

välinpitämättömyydestä. Teemat viittaavat myös naisten globaalisti tekemään ilmaiseen hoivatyöhön, joka tukee taloutta ja lisää hyvinvointia. Tähän liittyy se mielenkiintoinen ristiriita, että vaikka kotitalouden toimintaa pidetään hyvänä ja tärkeänä asiana, yleisessä keskustelussa tulee usein esiin sanonta “puuduttava arki”. Tämä sama näkyi myös sarjakuvasta saaduissa tulkinnoissa. Elintason ulottuvuutta kuvaavissa stripeissa näkyy kiirettä ja käskyjä sekä piirteitä, jotka eivät välttämättä kuvaa välittämisen ilmapiirin hyvää tunnelmasta. Kuitenkin merkillepantavaa on, että suurin osa äidin ja Lassin välisestä vuorovaikutuksesta tapahtui arkisen toiminnan lomassa. Välittämisen ilmapiiri näkyy siinä, että äiti on läsnä Lassin kysymyksille, jolloin ihmissuhteet ja kotityöt kietoutuvat yhteen. Elintason osatekijöitä kuvaava työnjako, jossa äiti tekee kaikki kotityöt ja isä käy muualla töissä, sekä jossa vanhemmilla on autoritäärinen asema kuvaa familistista perhekäsitystä.

Analysoitaessa yhteisyyssuhteiden ilmenemistä sarjakuvassa, voitiin tuloksissa nähdä perhekäsityksen käänne familistisesta käsityksestä tiimiperhettä kuvaavaksi käsitykseksi. Erityisesti perhesuhteiden kuvaus muistuttaa tiimiperhettä, jossa perhe neuvottelee, jakaa huolensa ja on yhdessä mutta arvostaa myös yksilöllisyyttä. Itsensä toteuttamisen muotojen ulottuvuutta kuvasi individualistinen perhekäsitys. Perheen jäsenet toimivat itsekseen harrastuksien parissa, poikkeuksena se, kun Lassi huijaa isäänsä leikkimään kanssaan. Niin Lassi kuin isäkin kaipaavat arvostusta hakemalla erikseen huomiota. Ilmeisesti äidin ei tarvitse todistella tärkeyttään. Kuten edellä jo pohdittiin, saa sarjakuvasta sen stereotyyppisen mielikuvan, että äiti hallitsee koko kotitalouden toimintaa. Äidin oma aika tässä sarjakuvassa näyttää saavan tämän toiminnan epätasapainoon.

Kertooko tämä tulos jotain myös nykypäivän kotitalouden toiminnasta? Mikäli hyvinvointi luonnehditaan Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksien avulla, määrittääkö näitä ulottuvuuksia kotitalouden kontekstissa erilaiset perhekäsitykset? Perheen muutos kuvaa myös perhettä laajemman käsityksen, kotitalouden muutosta. Suomessa 1990-luvulla vallinnut lama aiheutti perhekäsitysten muuttumiseksi takaisin familistisiksi ja vanhemmuus ja kotiäitiys nousivat silloin julkiseen keskusteluun (Sihvonen 2016, 74). 2020-luvun ihmisillä on erilaiset arvot ja ihanteet vanhemmuutta koskien kuin ennen. Nykyään on enemmän vapautta luoda itselleen sopiva perhemuoto. Nykyperhettä ei voida enää määritellä yksin biologisten tai avioliittoon perustuvien siteiden kautta, vaan perheyksiköistä tulee läheissuhteiden verkostojen kautta monimuotoisia ja verkottuneita. (Moring 2013, 244) Tässä tutkimuksessa on paljon lainattu Kaartin ja Korvelan artikkeleita, joissa tuotiin

esiin käsite tiimiperhe. Aineistona artikkeleissa oli käytetty internetin keskustelupalstojen kirjoituksia. (Kaartti & Korvela 2014, 150) Sosiaalisen median ansiosta kenellä tahansa nähdään olevan mahdollisuus jakaa omia ajatuksiaan esimerkiksi äitiydestä ja vanhemmuudesta. Ehkä näiden asioiden jakamisen tavallisuus tuo tilaa monimuotoisemmille perheen esityksille. (Lehto ja Kaarakainen 2016, 88–91) Nykyvanhemmuutta on alettu kutsua intensiiviseksi. Tällä tarkoitetaan lapsilähtöistä ja asiantuntijoihin nojaavaa valintaa ja identiteettityötä, jota vanhemmat tekevät lasten kasvatukseen ja hoivaan liittyen. Intensiivisyyden vaatimus tekee kuitenkin nykypäivän vanhemmuudesta hektistä ja raskasta. (Sihvonen 2016) Toisaalta vanhemmuuden on myös sanottu olevan 2000-luvulla hukassa. (Sihvonen 2016, 72) Lassi ja Leevi -sarjakuva ei kuvaa nykyajan perheiden moninaisuutta, eikä nettiaikaa. Sarjakuvasta ei myöskään näy nykyajan intensiivisyyden haaste. Erilaisten perhekäsitysten välillä luoviminen tilanteen mukaan sen sijaan muistuttaa nykyaikaista käsitystä modernista tiimiperheestä. Tutkitussa sarjakuvassa siirtymät eri perhekäsitysten välillä liittyivät läheisesti eri hyvinvoinnin osa-alueiden kuvauksiin. Olisi mielenkiintoista tutkia, vastaako tämä tutkimustulos myös tämän päivän kotitalouden toimintaa.

Mikä merkitys sarjakuvan tutkimisella on kotitalouden toiminnalle? Herkmanin mukaan sarjakuvat voivat pönkittää vallitsevia arvoja, mutta ne voivat myös paljastaa huumorin ja ironian avulla kulttuurin ennakkoluuloja, asenteita ja stereotypioita. Peilaamalla käsityksiämme kulttuurin ja populaarikulttuurin tuotteisiin on mahdollista purkaa kotitalouden toimintaa haittaavia itsestäänselvyyksiä. Vaikka tässä tutkimuksessa tutkittiin hyvinvoinnin ilmenemistä kotitaloudessa, välittyi aineistosta myös stereotyyppinen kuvaus rooleista kotitalouden toiminnassa. Sukupuolistereotypiat ja roolistereotypiat yksinkertaistettuina oletuksina roolin mukaisista tehtävistä hidastavat kotitalouden toiminnan kehitystä. Tässä tutkimuksessa olevaa aineistoa voisi hyödyntää lisää tutkimalla sarjakuvan stereotypioita ja tasa-arvoa kotitalouden toiminnassa. Onko 2020-luvun kotitalouden toiminta tasa-arvoisempaa, vai onko tämän päivän intensiivisyyden vaatimus, ja ristiriidat erilaisten hyvän vanhemman roolin vaatimuksista aiheuttanut lisää kuormitusta kotitalouden toiminnalle niin että vanhemmuus on hukassa? Näitä aiheita olisi mielenkiintoista peilata nykypäivän populaarikulttuurista ilmenevistä kotitalouden toiminnan kuvauksista. Sarjakuvassa väitettiin, että kuka tahansa muu kuin biologinen vanhempi olisi jättänyt Lassin aikoja sitten susille. Edellä mainittu strippi on esimerkki vakiintuneista käsityksistä

pönkittävästä huumorista. Minkälaista huumoria ja ironiaa tämän päivän sarjakuvat tuottavat? Kotitalouden toiminnan tärkeys yhtenä elinehtona vaatii normien purkamista ja tasa-arvoisten sekä yhdenvertaisten toimintamallien luomista. Näihin aiheisiin kiinnitetään jo huomiota. Kotitalouspedagogiikan tutkimuksen HEED-hanke on hyvä esimerkki siitä, kuinka kotitalousopetusta pyritään kehittämään kulttuurisen moninaisuuden ja sukupuoleen liittyvän ajattelun näkökulmasta.

Perhesarjakuvana tämän tutkimuksen aineisto antaa aika ihanteellisia ja ruusuisia mielikuvia kotitalouden toiminnasta sillä analysoidussa sarjakuvaperheessä asiat ovat hyvin. Todellisuudessa koti voi olla pahin paikka lapselle. Art Spiegelmanin omaelämäkerrallinen *Maus* on esimerkki siitä, kuinka sarjakuva on hyvä keino kertoa julma tarina. Lassiin ja Leeviin verrattuna hyvin erilaista perhesarjakuvaa tekee myös Marjane Satrapi, joka käsittelee sarjakuvaromaanissaan *Persepolis* totalitarismin ja uskonkiihkoilun vaaraa oman perheensä näkökulmasta.

Tämä tutkimus kuvaa kotitalouden toiminnan tavoitetta, hyvinvointia, hyvin kapeasta näkökulmasta. Kumminkin oli Lassi ja Leevi -sarjakuvan tutkiminen mukaansatempaavaa ja sarjakuvasta tavoitettiin jotain siitä moniulotteisuudesta ja laaja-alaisuudesta, joka on tunnusomaista myös tämän päivän kotitalouden toiminnalle.

Lähteet

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino
- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY.
- Bergman, M. 1998. Viestintä, tulkinta ja toiminta: Peircen semiotiikka viestinnän tutkimuksessa. Tiedotustutkimus 21 (1998):4. Helsinki: Tiedotusopillinen yhdistys.
- Brown, M. M. & Paolucci, B. 1979. Home economics; A definition. Washington, DC. American Home Economics Association
- Doyal, L. & Gough, I. 1991. A Theory of Human Need. London: Macmillan.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Fiske, J. 2001. Merkkien kieli johdatus viestinnän tutkimiseen. 7. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Greimas, A. 1980. Strukturaalista semantiikkaa. Helsinki: Gaudeamus.
- Gröhn, T. & Palojoki, P. (toim.). 1992. Kotitalouden toiminta tutkimuskohteena. Kotitalousopetusta palvelevan tutkimuksen tarkastelutapoja. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 113.
- Haverinen, L. 1996. Arjen hallinta kotitalouden toiminnan tavoitteena Kotitalouden toiminnan filosofista ja teoreettista tarkastelua. Helsinki: Hakapaino.
- Haverinen, L. & Martikainen, M. 1999. Kotitalouden toiminnan kasvattavan merkityksen tiedostaminen: kolmen perheen vuorovaikutuksen analyysi. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen julkaisuja, 1456–4912;5. Helsingin yliopiston kotitalous- ja käsityötieteiden laitos.
- Haverinen, L. & Martikainen, M. 2004. Rakas lapsi - ei! kodin kasvattava vuorovaikutus. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen julkaisuja; 14. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Heinilä, H. 2007. Kotitaloustaidon ulottuvuuksia: analyysi kotitaloustaidosta eksistentiaalistis-Hermeneuttisen fenomenologian valossa. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen julkaisuja; 16. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Herkman, J (toim.) 1996. Ruutujen välissä, näkökulmia sarjakuvaan. Tampere University Press. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Herkman, J. 1998. Sarjakuvan kieli ja mieli. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Honour, H. Fleming, J. Itkonen-Kaila, M. 2001. Maailman taiteen historia. Uudistettu laitos Helsinki: Otava.

- Hänninen, V. 2018. Kerronnallisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, R. (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 5., uudistettu ja täydennetty painos Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jallinoja, R. Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) 2014. Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Jallinoja, R. 2014. Teoria universaalista perheestä. Teoksessa: Jallinoja, R. Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) 2014. Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kaartti, N. & Korvela, P. 2014. Aika- ja perhekäsitykset ruuhkavuosien määrittäjänä. Teoksessa Korvela, P. & Tuomi-Gröhn, T. (toim.) (2014. Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohdissa. Kuluttajatutkimuksen kirjoja 9: Tampereen yliopistopaino
- Kajanoja, J. 2013. Hyvinvointiteoria ja hyvinvointivaltio -Len Doyalin ja Ian Goughin teoria universaaleista tarpeista. Teoksessa Saari, J. Taipale, S. & Kainulainen, S. (toim.) Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Kaukoranta, H. & Kemppinen, J. 1982. Sarjakuvat. Keuruu: Otava.
- Koltko-Rivera, M. E. 2006 Rediscovering the Later Version of Maslow's Hierarchy of Needs: Self-Transcendence and Opportunities for Theory, Research, and Unification. Review of General Psychology, 2006, nro Vol. No. 4, s 302-317. artikkelin verkkoversio: academic.udayton.edu haettu 6.10.2020.
- Korvela, P & Rönkä A. 2014. Arkielämä näkökulmana perheeseen. Teoksessa Jallinoja, R. Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) 2014. Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Korvela, P. & Tuomi-Gröhn, T. (toim.) (2014. Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohdissa. Kuluttajatutkimuksen kirjoja 9: Tampereen yliopistopaino
- Kress, G. & van Leeuwen, T. 2006. Reading images: the grammar of visual design. London: Taylor & Francis.
- Kuusamo, A. 1990. Kuvien edessä. Helsinki: Painokaari Oy.
- Kvale, S. 1996. Interviews. An Introduction of Qualitative Research Interviewing. Thousand Oaks. California: Sage.
- Leeuwen, T. van & Jewitt, C. 2001. Handbook of visual analysis. London: SAGE.
- Lehto, M, & Kaarakainen, S. 2016. Epäonnistunut sodanjulistus ja pullantuoksuiset äidit. Hyvä äitiys Äitien Sota -tv-sarjassa. Kasvatus & Aika 10(5) 2016, 87–99
- Liljenbäck, S. 1994. erotiikan ruututarha. Helsinki: Like.

- Lindman, M., Manninen, P. & Krok, P. 1992. Sukellus sarjakuvaan. Helsinki: VAPK.
- Lukkarinen, V. 2002. Kansallismaisemaa rakentamassa. Teoksessa Pinx. Maalaustaide Suomessa: osa [3] Maalta kaupunkiin, Wehn & Gööös Oy, Bookwell Oy, Porvoo. (s. 18–23)
- Malin, A. 2011. Kotitalouden opetustilat osana kehittyvää oppimisympäristöä asumistoiminnot ja opetussuunnitelma muutoksen määrittäjinä. Helsinki: Unigrafia.
- Manninen, P. 1995. Vastarinnan välineistö: sarjakuvaharrastuksen merkityksiä Tampere: Tampere University press. Tampere: Mainosmakasiini Oy.
- Martell, n. 2010. Looking for Calvin and Hobbes The Unconventional Story of Bill Watterson and His Revolutionary Comic Strip. Bloomsbury Academic. Bloomsbury Publishing Inc. New York. Usa.
- Maslow, A. H. 1987. Motivation and personality (3rd ed.) Harper & Row Publishers.
- Maslow, A.H. 1943. A Theory of Human Motivation. Psychological Review, 1943, nro 50(4), s. 370-396. artikkelin verkkoversio: psychoclassics.yorku.ca/Maslow/motivatio.htm haettu 6.10.2020
- Moring, A. 2013. Oudot perheet normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Unigrafia
- Peirce, C. S 2011. The Philosophy of Peirce. Philosophical Writings of Peirce. Selected and edited With an introduction by Justus Buchler. Dover Publications, INC., New York.
- Peura, A. 2018. Muumilaakson tarinat kotitalouden toiminnan mallia antamassa. Pro Gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto Filosofinen tiedekunta / Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osasto / Savonlinna
- Pikkarainen, E. 2004. Merkityksen ongelma kasvatustieteessä. Lähtökohtia pedagogisen toiminnan perusrakenteen semioottiseen analyysiin. Oulu: Oulu University Press.
- Purjo, T. 2014. Arvot ovat ihmisen toiminnan perusta. Tampere: Tampere University Press. Tampere Suomen yliopistopaino Oy - Juvenes Print
- Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV -Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 11.10.2020)
- Sekki, S. 2018. Arki perhetyön kohteena. Tutkimus uuden työtavan kokeilusta Arki haltuun -hankkeessa. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 29. Helsinki: Yliopistopaino Unigrafia.
- Sikiö, J. 2009. Comics Code - sensuurin murskaava ote. KVAAK.FI Sarjakuvasivusto. kvaak.fi-Haettu 15.10.2020
- Sihvonen, E.T. 2016. Huoli kadonneesta vanhemmuudesta 2000-luvun suomalaisessa

yhteiskunnassa: lasten kasvatus ja vasuullinen vanhemmuus. Kasvatus & Aika 10(5) 2016, 72–86

Sihvonen2026. E.T. Intensiivisyyden vaatimus tekee vanhemmuudesta hektisen projektin. Perheyhteiskunta-blogi.<https://perheyhteiskunta.fi/2016/06/08/intensiivisyyden-vaatimus-tekee-vanhemmuudesta-hektisen-projektin/> haettu 5.11.2020

Sinisalo, J. 1996. Teräsmiehiä ja paperinaisia. Teoksessa: Herkman, J. (toim.) Ruutujen välissä. Tampere University Press. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Soikkeli, M. 1996. Yön ritari kohtaa Auschwitzin hiiret. Teoksessa: Herkman, J. (toim.) Ruutujen välissä. Tampere University Press. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Suoranta, J. 2018. Populaarikulttuurin tuotteiden analyysistä. Teoksessa Valli, R. (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 5., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tarasti, E. 2004. Arvot ja merkit. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Tieteen termipankki 6.10.2020: Semiotiikka:artikulaatio.
(<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Semiotiikka:artikulaatio.>)

Tilastokeskus>Tietoa tilastoista>Käsitteet haettu osoitteesta: stat.fi 6.10.2020

Tuomi & Sarajärvi 2018. Tuomi, J. & Sarajärvi, A. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiä Tammi

Turkki, K.1990. Kotitalous oppiaineena ja tieteenalana: näkemyksiä ja taustoja oppiaineen edelleen kehittämiseksi. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Turkki, K. 1999. Kotitalousopetus tienhaarassa. Teknisistä taidoista kohti arjen hallintaa. Helsingin yliopiston Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos julkaisuja 2 Helsinki: yliopistopaino.

Vaines, E. 2004. Wholeness, Transformative Practices, and Everyday Life, Teoksessa: Smith, M.G., Peterat, L & de Zwart, M.L (Toim.), Home Economics Now Transformative Practice Ecology, and Everyday Life A Tribute to the Scholarship of Eleanore Vaines. Vancouver, Canada: Pacific Educational Press.

Veivo, H. & Huttunen, T. 1999. Semiotiikka: merkeistä mieleen ja kulttuuriin. Helsinki: Edita.

Vuorinen, S-J. 2006. ”Kaikkien on mukavampaa olla kun toinen voi hyvin” – Mitä on hyvinvointi lasten kirjoittamissa eläytymistarinoissa. Helsingin yliopisto, kotitaloustieteen kandidaatin tutkielma.

Watterson. B, 1996 a. Lassi ja Leevi juhla kirja 3.painos. Tampere: Kustannus Oy Semic.

Watterson. B. 1996 b. Lassi ja Leevi: juhla kirja 4: 10-vuotis juhla kirja. Tampere:

Kustannus Oy Semic.

Watterson, B 1996 c. Lassi ja Leevi 19. Viimeinen valssi. Tampere: Kustannus Oy Semic.

Waugh, C 1947. The Comics. MacMillan: New York.

Wilde, O. 1854-1900. Murray, I. 2000. The major works. Oxford; New York: Oxford University Press.

von Wright, G. H. 1985. Filosofisia tutkielmia. Helsinki: Kirjayhtymä.

LIITE 1. Kuvat i-iiii

Kuva i. Strippi, Äidin valmistama ruoka ei kelpaa (Watterson 1997. Lassi ja Leevi juhla kirja. Tampere: Semic)

Kuva ii. Bayeux, seinävaate (Gettyimages.com)

Kuva iii. YellowKid (https://www.comicbookreligion.com/img/y/e/Yellow_Kid.jpg)

Kuva iiiii. Stereotyyppi sarjakuvassa Rip Kirby HS 25.8.2020

Liite 2. Aineistokorpus

Lassi ja Leevi juhla kirja Watterson Bill 1996a, 3. painos, alkuteos 1990.

A1s19,A2s23,A3s26,A4s28,A5s29,A6s31,A7s34,A8s34,A9s35,A10s35,A11s38,A12s38,A13s40,A14s43,A15s49,A16s55,A17s56,A18s64,A19s64,A20s67,A21s68,A22s68,A23s69,A24s70,A25s76,A26s79,A27s85,A28s85,A29s86,A30s71 (jäänyt välistä),
A31s89,A32s100,A33s103, A34s103, A35s109, A36s101(jäänyt välistä),
A37s109,A38s112,A39s113, A40s134,A41s137,A42s139
A43s147,A44s147,A45s149,A46s160,
A47s161,A48s161,A49s165,A50s166,A51s166,A52s176,
A52s176,A53s178,A54s178,A55s181,A56s183,A57s184,A57s184,A58s184,A59s184,
A60s185,A61s195,A62s198,A63s201,A64s203,A65s206,A66s207,A67s207,A68s217,
A69s217,A70s227,A71s229,A72s232,A73s232,A74s233 ,A75s237,A76s241,A77s242,
A78s242,A79s244,A80s247,A81s248, A82s256,A83s251,A84s252,A85s252,

Lassi ja Leevi 10-vuotis juhla kirja Watterson Bill 1996b, alkuteos 1995.

B1s29,B2s30,B3s32,B4s33,B5s33,B6s37,B7s38,B8s40,B9s40,B10s41,B11s43,B12s49,
B13s49,B14s53,B15s78,B16s79,B17s83,B18s83 ,B19s85,B20s85,B21s87,B22s89,B23s
103,B24s107, B25s107,B26s110,B27s113,B28s123,B29s
152,B30s153,B31s154,B32s163,B32s163,B33s164
B34s164,B35s169,B36s177,B37s183,B38s194,B39s196,B40s198,B41s204,

Lassi ja Leevi albumi 19 Viimeinen valssi Bill Watterson 1996 c, alkuteos 1995.

C1s1,C2s4,C3s4,C4s5,C5s7,C6s7,C7s7,C8s8,C9s9,C10s10,C11s10,C12s11,C13s12,C1
4s14, C15s15,C16s15,C17s17,C18s17,C19s19,
C20s27,C21s28,C22s29,C23s30,C24s33,C25s36,C26s26,

LIITE 3 Aineistokorpuksen luokittelu

Aineistokorpuksen jakaantuminen hyvinvoinnin osatekijöihin. Tummennetut koodit merkitsevät sitä, että strippi esiintyy myös muissa hyvinvoinnin osatekijöissä. Punaisella merkityt koodit edustavat semioottiseen analyysiin valittua aineistoa.

Hyvinvoinnin osatekijä elintaso n=12	Sarjakuvastriippiin viittaava koodi n=196, 44 strippiä esiintyy useimmin kuin kerran, =aineistokorpus n=152
1 tulot	A9, A27, A31, A35 , A49, A50, A71, B18, C2, C5
2 asumistaso	A84
3 työllisyys	A4, A18, A39, A65, A71 , A75 , A82 , A84, B26, B27, B31, C3, C5
4 koulutus	A1, A7, A32, A49 , A68, A69, A75 , A77, A79, A82, B36, C10 , C14, C18, C19, C22, C24
5 terveys	A2, A8, A14, A16, A28, A32 , A34, A40, A41, A42, A52, A72, A73 , A74, A80, B19, B20, C6, C9, C10 , C12, C13, C14
6 paikallisyhteys	A25, A35, A43, A44, A79 , B35, C1, C9, C18 , C22
7 perheyhteys	A3, A4 , A5 , A6, A9 , A13, A14 , A17, A21, A22, A23, A24, A26 , A36, A47, A51, A53, A54, A65 , A72 , A73 , A76, A83, B4 , B5, B6, B7 , B8 , B10, B15, B16, B17, B28, B33, B35 , B40, C1 , C2 , C7, C21
8 yhteisyys-suhteet	A5 , A11, A12, A17 , A22 , A26 , B1, C12
9 arvonnanto	A1 , A7, A12, A16 , A18, A19, A20, A42 , A46, A52 , A66, B12, B13, B30, B31, C4 , C9 , C11, C15, C19 , C25,
10 korvaamattomuus	A66, A70, A83 , A84 , B29
11 poliittiset resurssit	B32 , C3, C23, C24 ,
12 Mielenkiintoinen vapaa-ajan toiminta	A3 , A4 , A8 , A10 , A13 , A15, A29, A30, A31, A33, A36, A37, A45, A48, A49 , A50 , A52 , A55, A56, A57 , A58, A59, A60, A61, A62 , A64, A70, A80 , A85, B2, B3, B14, B22, B23, B24 , B25, B29 , B33, B37, C6 , C7 , C8, C12 , C13 , C15 , C16, C17

HELSINGIN YLIOPISTO